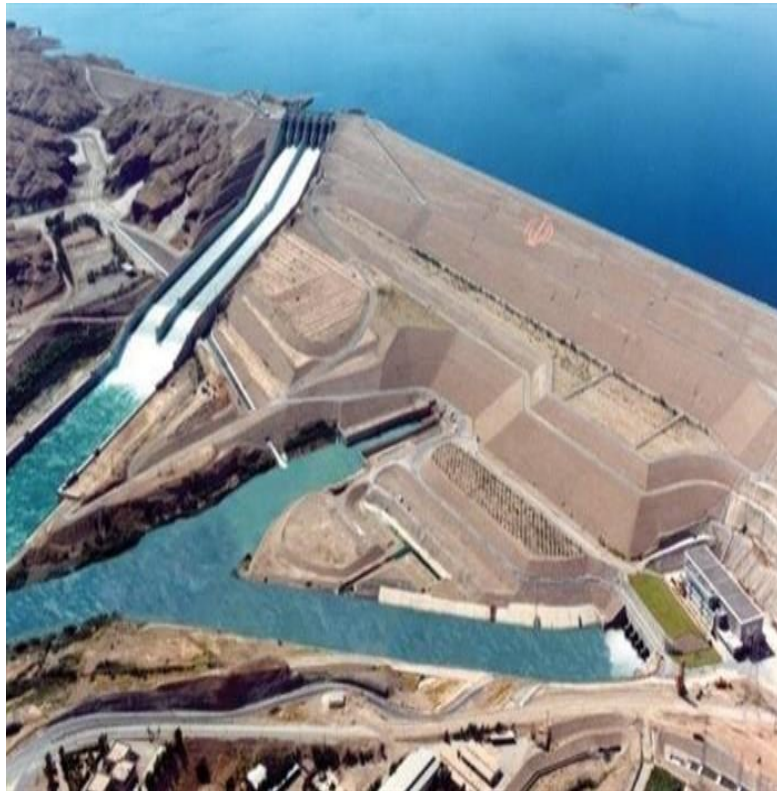

تحلیل بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

گروه پژوهشی نظام‌های نوین برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی و مدل‌سازی

مجموعه گزارش شماره ۲۸۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسه گزارش

عنوان	تحلیل بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱
کد شناسه	۱۴۰۰-۹-۱۰۳۲۸
گروه پژوهشی	نظام‌های نوین برنامه‌ریزی، بودجه‌ریزی و مدل‌سازی
پدیدآورنده	امور آب، کشاورزی و محیط‌زیست
همکاران	کیومرث سبزی، ایوب غفوری وایقان، داود ابراهیمی پاکیزه، آرمان نبوی
مشاور علمی	محمدجواد محسنی‌نیا
ناظر علمی	دکتر فرخ مسجدی
ناشر	مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری
طراح جلد	پدرام حاجی اسمعیلی
تاریخ انتشار	دی ۱۴۰۰
مطالب این گزارش لزوماً بیانگر نظر رسمی سازمان برنامه و بودجه کشور و مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری نیست.	
حقوق معنوی اثر متعلق به پدیدآورندگان و حقوق مادی آن، به مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه کشور تعلق دارد و استفاده از آن با ذکر مأخذ بلامانع است.	
آدرس: تهران- خیابان نجات‌اللہی- خیابان سپند شرقی (استاد جعفر شهری)- پلاک ۱۶ شماره‌های تماس ۰۲۱-۴۳۳۰۶۰۰۰ شماره پیام‌رسان ۰۹۹۲۱۵۷۵۸۴۳	
https://www.dfrc.ir/	

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
خلاصه مدیریتی.....	أ
مقدمه	۱
۱- تحلیل و تبیین مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی یا اجتماعی بخش و پیش‌بینی آن در سال ۱۴۰۱.....	۳
۱-۱- تحلیل و تبیین نماگرهای عملکردی بخش آب	۳
۱-۲- چالش‌ها، تنگناها و مسائل اساسی در بخش آب.....	۵
۱-۳- جهت‌گیری‌ها، راهبردها و سیاست‌های بخش، تعیین شده در بخشنامه بودجه ۱۴۰۱	۵
۱-۴- تبصره‌های بودجه مربوط به بخش آب	۶
۱-۵- تحلیل و تبیین وضعیت درآمدهای دستگاه‌ها و نوع درآمدهای مختلف در بخش آب.....	۱۳
۱-۶- تحلیل و تبیین اعتبارات هزینه‌ای بخش (برحسب برنامه- دستگاه اجرایی و...) - ردیف‌های متفرقه	۱۴
۱-۷- تحلیل و تبیین نماگرهای مالی بخش (رشد سالیانه، سهم برنامه‌ها و فصل از بودجه عمومی دولت).....	۱۵
۱-۸- تحلیل و تبیین اعتبارات تملک دارایی مالی بخش آب.....	۱۶
۱-۹- بررسی و تحلیل اصلاحات ساختاری در بودجه دستگاه‌های بخش آب.....	۱۶
۱-۱۰- مهم‌ترین ویژگی‌های بودجه بخش آب در سال ۱۴۰۱.....	۱۷
۱-۱۱- تفاوت‌ها و نوآوری‌ها در بودجه بخش آب، متأثر از شیوع بیماری کووید-۱۹.....	۱۸
۱-۱۲- سیاست‌های اتخاذ شده و آثار و پیامدهای اجرایی آن.....	۱۹
۱-۱۳- ترسیم نقش بخش خصوصی در فعالیتهای بخش آب.....	۱۹
۱-۱۴- وضعیت واگذاری تولید و خدمات بخش آب، به بخش غیردولتی.....	۲۰
۱-۱۵- مهم‌ترین اقدامات و عملیات اولویت‌دار در فعالیتهای بخش آب.....	۲۲
۱-۱۶- راهکارهای کاهش هزینه‌های غیرضروری در بخش آب	۲۲
۲- بررسی طرح‌ها و پروژه‌های ذیل فصول در بخش آب	۲۴
۲-۱- تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ در مقایسه با سال قبل در زمینه طرح‌های عمرانی بخش.....	۲۴
۲-۲- مهم‌ترین تنگناها و مشکلات اجرایی طرح‌ها و پروژه‌های بخش آب.....	۲۴
۲-۳- راهکارهای خروج از تنگناها در زمینه طرح‌ها و پروژه‌های بخش آب.....	۲۵
۲-۴- اولویت‌ها در طرح‌ها و پروژه‌های بخش آب	۲۵
۲-۵- تعداد طرح‌ها و پروژه‌های بخش آب (تعداد طرح‌ها و پروژه‌ها برحسب برنامه در دستگاه‌های اجرایی بخش).....	۲۶
۲-۶- حجم زیربناهای در دست اجرا در طرح‌ها و پروژه‌ها برحسب برنامه در دستگاه‌های اجرایی بخش آب.....	۲۷
۲-۷- نحوه تأمین مالی طرح‌ها و پروژه‌های بخش آب	۲۷
۲-۸- تحلیل و تبیین اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای طرح‌ها و پروژه‌ها بخش آب برحسب برنامه و دستگاه.....	۲۷
۲-۹- تحلیل و تبیین نماگرهای مالی اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای طرح‌ها برحسب برنامه و دستگاه اجرایی	۲۸
۲-۱۰- واگذاری طرح‌ها و پروژه‌های ذیل فصل در سال ۱۴۰۱ و سال‌های قبل	۳۰
۲-۱۱- طرح‌ها و پروژه‌هایی که در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به بهره‌برداری رسیده است	۳۰
۲-۱۲- طرح‌ها و پروژه‌هایی که در سال ۱۴۰۱ به بهره‌برداری می‌رسد	۳۴
منابع.....	۳۷

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۳	جدول ۱: شاخص‌های بخش آب در طی سال‌های برنامه ششم توسعه.....
۱۴	جدول ۲: وضعیت دریافت کمک زیان شرکت‌های آب منطقه‌ای در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ و لایحه ۱۴۰۱.....
۱۵	جدول ۳: وضعیت اعتبارات بخش آب وزارت نیرو در سال‌های گذشته.....
۱۶	جدول ۴: وضعیت اعتبارات در نظر گرفته شده برای بازپرداخت تسهیلات بخش آب وزارت نیرو.....
۱۸	جدول ۵: وضعیت اعتبارات طرح‌های تأمین و عرضه آب.....
۲۰	جدول ۶: وضعیت قراردادهای مشارکت عمومی - خصوصی بخش آب.....
۲۶	جدول ۷: تعداد طرح‌های موجود در فصل منابع آب برحسب برنامه.....
۲۸	جدول ۸: توزیع اعتبارات طرح‌های بخش آب به تفکیک برنامه‌ها در قانون بودجه ۱۴۰۰ و لایحه بودجه ۱۴۰۱.....
۲۸	جدول ۹: اعتبارات بخش آب به تفکیک فصل و برنامه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱.....
۳۰	جدول ۱۰: مشخصات قراردادهای واگذاری شده بخش آب.....
۳۱	جدول ۱۱: مهم‌ترین سدهای بهره‌برداری شده در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ تاکنون.....
۳۲	جدول ۱۲: تصفیه‌خانه‌های آب بهره‌برداری شده در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ تاکنون.....
۳۳	جدول ۱۳: شبکه‌های آبیاری و زهکشی بهره‌برداری شده در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ تاکنون.....
۳۴	جدول ۱۴: سدهای قابل بهره‌برداری (قابل آگیری) در بخش آب در سال ۱۴۰۱.....
۳۵	جدول ۱۵: طرح‌های آبرسانی قابل بهره‌برداری در سال ۱۴۰۱.....
۳۶	جدول ۱۶: سطوح شبکه‌های آبیاری و زهکشی قابل بهره‌برداری طرح‌های مرزی در سال ۱۴۰۱.....

خلاصه مدیریتی

آب یک منبع طبیعی، کمیاب و حیاتی و در عین حال تجدیدپذیر و همچنین یک کالای با ارزش و غیر قابل جایگزین در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور است که نقش محوری را در آمایش سرزمین بر عهده داشته و زیرساخت توسعه سایر بخش‌ها است. از سوی دیگر، آب یکی از مؤلفه‌های مهم در حفظ، تعادل و پایداری اکوسیستم و محیط‌زیست به‌خصوص برای پیکره‌های آبی مانند تالاب‌ها است. همچنین پیوند آب، انرژی و غذا یا در رویکردی دیگر آب، غذا و اقلیم سبب شده تا موجودیت آب بر دو عامل دیگر و به همین ترتیب دو موضوع دیگر بر آب اثرگذار باشند. بنابراین باید در برنامه‌ریزی کلان، میان‌مدت و کوتاه‌مدت پیوند این موضوعات اثرگذار بر توسعه کشور مدنظر قرار گیرند.

در شرایط حاضر بروز خشکسالی‌های پی‌درپی و استفاده بی‌رویه از آب، کشور را با کمبود مستمر آن به‌خصوص در مناطق دارای فقر آبی مواجه کرده است. همچنین بروز تنازعات برای دستیابی به آب بیشتر سبب ایجاد ناپایداری‌هایی در برخی مناطق کشور گردیده که البته مدیریت شده‌اند؛ اما باید برنامه‌ریزی منسجمی در این بخش داشت تا بتوان بر مشکلات فائق آمد.

در همین راستا، دولت سیزدهم محور برنامه‌های اصلی در بخش آب و آبفا را به شرح زیر ارائه کرده است:

- حکمرانی مطلوب و لزوم پیاده‌سازی آن بر اساس اصول توسعه پایدار و مدیریت به‌هم‌پیوسته منابع آب
  - توجه به تکمیل برنامه‌های تأمین و عرضه آب به صورت همزمان
  - بازتخصیص آب و استفاده بهینه از منابع آب و بازچرخانی آن
  - بهره‌برداری پایدار از منابع آب دریا برای مصارف مختلف بالاخص شرب و صنعت
  - ارتقا و بهبود وضعیت آب‌های زیرزمینی
  - تأکید بر مدیریت تقاضا و مصرف آب
  - مدیریت کیفی منابع آب
  - تقویت دیپلماسی آب با اولویت کشورهای همسایه و توجه جدی به توسعه منابع آب و خاک نواحی مرزی
  - تقویت مشارکت ذینفعان در تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها و توسعه سرمایه‌های اجتماعی در راستای ارتقای فرهنگ مصرف بهینه آب
- برای عملیاتی کردن برنامه‌های فوق‌الذکر، مسلماً تأمین اعتبارات مورد نیاز یک ضرورت انکارناپذیر خواهد بود. در همین ارتباط تنظیم بودجه سنواری در بخش آب و آبفا باید در راستای تحقق برنامه‌ریزی‌های انجام شده باشد. بنابراین بر اساس لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ از سوی سازمان برنامه و بودجه کشور، اعتبارات بخش آب (برای ۳۶۴ طرح مندرج در پیوست‌های لایحه بودجه، ردیف خرید تضمینی آب از بخش غیردولتی و ردیف‌های

متفرقه) از میزان ۱۱۷,۸۰۵,۰۰۰ میلیون ریال در سال ۱۴۰۰ به ۲۸۴,۹۴۸,۸۷۷ میلیون ریال در سال ۱۴۰۱ با رشد حدود ۱۴۲ درصد رسیده است. از سوی دیگر با برنامه‌ریزی‌های انجام شده علی‌رغم همه تحریم‌ها و مشکلات تأمین منابع مالی، مقرر است اقدامات اساسی زیر در سال ۱۴۰۱ صورت پذیرد:

- ۱- تکمیل و آگیری از ۱۰ سد با ظرفیت آب تنظیمی ۱۹۵۶ میلیون مترمکعب در سال
- ۲- بهره‌برداری از ۲۱ طرح آبرسانی با ظرفیت ۹۵۰ میلیون مترمکعب در سال
- ۳- بهره‌برداری از ۱۷ طرح شبکه آبیاری و زهکشی با مساحت ۱۰۴۳۰ هکتار
- ۴- مدیریت ۱۰۹ قرارداد تأمین آب شرب با بخش خصوصی به ظرفیت ۱,۹۰۹,۵۷۷ مترمکعب در شبانه‌روز

مقدمه

رشد سریع جمعیت و توسعه شهرنشینی در هزاره سوم، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، تقاضای آب را به منظور تأمین نیازهای جمعیتی به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش داده است. این موضوع در مناطقی از جهان که به صورت طبیعی همواره با کمبود آب دست و پنجه نرم می‌کنند، بیشتر حائز اهمیت است.

در کشور ما نیز اوضاع منابع آبی چندان مطلوب نیست. ایران با بارشی معادل یک سوم متوسط بارش دنیا و یک دوم متوسط بارش آسیا، در منطقه‌ای خشک و کم آب قرار دارد. به همین دلیل مسئله آب و منابع آبی در ایران، چنان مهم و استراتژیک است که ضرورت توجه بسیار جدی و راهبردی به آن را دوچندان ساخته است. این در حالی است که به دلیل بروز خشکسالی‌های پی‌درپی ناشی از تغییر اقلیم، میزان بارش‌ها نیز طی سال‌های اخیر کاهش یافته است، به نحوی که متوسط بارش در دوره ۵۳ ساله از ۲۴۹٫۳ میلی‌متر به ۲۲۶ میلی‌متر طی ۱۳ سال اخیر رسیده است. ضمن آنکه الگو و نوع بارش‌ها نیز تغییر یافته است که منبث از این تغییرات و نیز افزایش دما، به میزان ۱٫۱ درجه سانتی‌گراد طی سال‌های اخیر و به تبع آن افزایش میزان تبخیر و تعرق، میزان آب تجدیدشونده کشور از ۱۳۰ میلیارد مترمکعب در سال ۱۳۷۳ به حدود ۱۰۳ میلیارد مترمکعب در سال ۱۳۹۹ رسیده است؛ یعنی حدود ۳۰ میلیارد مترمکعب کاهش یافته است. با وجود کاهش منابع آب تجدیدشونده، میزان مصرف منابع آب نه‌تنها کاهش نیافته، بلکه افزایش نیز داشته است. به‌طوری که از حدود ۸۱ میلیارد مترمکعب در سال ۱۳۷۳ به حدود ۹۲٫۷ میلیارد مترمکعب در سال ۱۳۹۹ رسیده است.

طی ۶۰ سال گذشته (از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵- بر مبنای آمار رسمی کشور) جمعیت کشور حدود ۴ برابر شده و این امر در کنار بالا رفتن استانداردهای زندگی، میزان نیاز به آب شرب سالم و بهداشتی را که تأمین پایدار آن از شاخص‌های توسعه پایدار و وظیفه دولت‌هاست، افزایش داده است. بر همین اساس روند شاخص سرانه منابع آب تجدیدشونده کشور در دهه‌های اخیر، نشان‌دهنده کاهش منظم آن است، به‌طوری که مقدار آن از ۶۹۰۰ مترمکعب در سال ۱۳۳۵، به ۲۱۶۵ مترمکعب در سال ۱۳۷۶، به ۱۴۶۲ مترمکعب در سال ۱۳۹۰ و به ۱۲۹۴ مترمکعب در سال ۱۳۹۵ رسیده است. همچنین با توجه به جمعیت پیش‌بینی شده برای کشور در افق سال ۱۴۲۰ (حدود ۱۰۶ میلیون نفر- مطالعات به‌نگام‌سازی طرح جامع آب کشور) و با فرض ۱۰۳ میلیارد مترمکعب میزان آب تجدیدپذیر درازمدت، میزان سرانه به ۹۷۶ مترمکعب در سال خواهد رسید. به این ترتیب طی حدود ۶۰ سال سرانه آب تجدیدپذیر از محدوده نرمال (بدون تنش) به محدوده تنش آبی و سپس به سمت محدوده کمیابی آب تغییر خواهد کرد (بر اساس شاخص فالکن مارک، سرانه آب تجدیدپذیر در مرحله تنش آبی کمتر از ۱۷۰۰ و در بحران آبی کمتر از ۱۰۰۰ متر مکعب در سال خواهد بود).

به‌علاوه نیاز گسترده به محصولات غذایی و پیگیری سیاست خودکفایی، آلودگی منابع آب، محدودیت‌های مالی، تثبیت قیمت‌ها و فاصله زیاد بین قیمت تمام‌شده آب و تعرفه تکلیفی آن، فرسودگی شبکه‌های تأمین و توزیع و بسیاری مسائل از این دست، بهره‌برداری از همین منابع اندک آب را نیز دچار چالش کرده و بنابراین ضروری است تا برنامه‌های این بخش در راستای تأمین پایدار آب برای مصارف مختلف در اولویت قرار گیرد.

به دلایل ذکر شده موضوع آب در برنامه ششم به‌عنوان موضوع خاص و راهبردی انتخاب گردیده و در بند «الف» ماده (۲) قانون برنامه ششم توسعه این موضوع درج شده است. با توجه به اهمیت آب در کشور، موضوع آن همواره باید خاص و راهبردی در نظر گرفته شود و دیگر برنامه‌های توسعه‌ای متناسب با آن برنامه‌ریزی گردند. از این‌رو اصلی‌ترین رسالت بخش آب، ارتقای حکمرانی و بهره‌وری آب از طریق استقرار مدیریت به هم پیوسته منابع آب مبتنی بر مدیریت تقاضا در سطح ملی، حوضه‌های آبریز و محلی و نیز اجرای طرح‌های توسعه و بازچرخانی پساب با رعایت اصول توسعه پایدار، آمایش سرزمین و هماهنگی متقابل بین سرمایه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی با مشارکت مؤثر ذی‌نفعان است.

۱- تحلیل و تبیین مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی یا اجتماعی بخش و پیش‌بینی آن در سال ۱۴۰۱

مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی و اجتماعی بخش آب به شرح زیر ارائه شده است:

- ایجاد زیرساخت‌های اساسی برای تأمین و توزیع پایدار آب شرب، کشاورزی و صنعت؛
  - احداث شبکه‌های آبیاری، زهکشی، ارتقای بهره‌وری و توجه به ارزش اقتصادی، امنیتی و سیاسی آب در استحصال، عرضه، نگهداری و مصرف آن؛
  - مدیریت و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی از طریق پر و مسلوب‌المنفعه کردن چاه‌های غیرمجاز، نصب کنتورهای هوشمند و جلوگیری از اضافه برداشت؛
  - انجام مطالعات تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و اجرای عملیات ساماندهی، دیواره‌سازی و اصلاح مسیر رودخانه‌ها؛
  - اولویت‌دهی به اجرای طرح‌های تأمین آب شرب و اجرای طرح‌های آبرسانی؛
  - بهره‌برداری و خاتمه طرح‌های مهم، اولویت‌دار و دارای پیشرفت فیزیکی بالا.
- در سال ۱۴۰۱ موارد ۶ گانه بالا به صورت جدی در دستور کار وزارت نیرو و سازمان برنامه و بودجه قرار دارد و نتایج زیر هدف‌گذاری خواهد شد:

- تکمیل و آگیری از ۱۰ سد با ظرفیت آب تنظیمی ۱۹۵۶ میلیون مترمکعب در سال
- بهره‌برداری از ۲۱ طرح آبرسانی با ظرفیت ۹۵۰ میلیون مترمکعب در سال
- بهره‌برداری از ۱۷ طرح شبکه آبیاری و زهکشی با مساحت ۱۰۴۳۰ هکتار
- مدیریت ۱۰۹ قرارداد تأمین آب شرب با بخش خصوصی به ظرفیت ۱,۹۰۹,۵۷۷ مترمکعب در شبانه‌روز

۱-۱- تحلیل و تبیین نماگرهای عملکردی بخش آب

نماگرهای اصلی بخش آب که مبنای بررسی عملکرد وزارت نیرو در سال‌های برنامه ششم توسعه قرار گرفته در قالب ۱۳ نماگر اصلی تنظیم و به شرح جدول ۱ ارائه شده است. همان‌گونه که در این جدول مشاهده می‌شود از مهم‌ترین اقدامات در بخش آب، توسعه منابع آن در حوضه‌های مرزی و مشترک، آبرسانی به شهرها و روستا و نیز توسعه سامانه‌های نمک‌زدایی بوده است.

جدول ۱: شاخص‌های بخش آب در طی سال‌های برنامه ششم توسعه

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	عملکرد سال ۱۳۹۵	عملکرد سال ۱۳۹۶	عملکرد سال ۱۳۹۷	عملکرد سال ۱۳۹۸	عملکرد سال ۱۳۹۹
۱	حجم مخزن سدهای غیرمرزی	میلیون مترمکعب	۲۴۰	۳۴۹	۷	۶۸	۱۳۷

ردیف	عنوان هدف کمی	واحد اندازه‌گیری	عملکرد سال ۱۳۹۵	عملکرد سال ۱۳۹۶	عملکرد سال ۱۳۹۷	عملکرد سال ۱۳۹۸	عملکرد سال ۱۳۹۹
۲	احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی اصلی غیرمرزی	هکتار	۱۰۸۰۰	۱۰۶۹۰	۹۵۷۹	۳۹۱۵	۵۹۰۰
۳	آبرسانی به شهرها، روستاها و صنایع	میلیون مترمکعب	۱۳,۶	۱۲۹	۲۵۱	۸,۲۸۷	۴,۳۹۱
۴	حجم مخزن سدهای مرزی	میلیون مترمکعب	۴۶۶	۱۹۷	۵۳۰	۱,۷۰	۴۰۱
۵	احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی اصلی مرزی	هکتار	۵۵۴۰۰	۵۶۰۳۳	۴۲۳۳۱	۶۸۰	۷۰۰
۶	توسعه سامانه‌های نمک‌زدایی و ارتقاء کیفی	میلیون مترمکعب	۴۱,۴	۱۲,۱۵	۱۶	۸	۶,۲۶
۷	اجرای عملیات ساماندهی و لایروبی رودخانه‌ها	کیلومتر	۱۰۱	۱۳۶	۱۱۱	۲۰۰۰	۳۳۴
۸	تجهیز چاه‌ها به ابزار اندازه‌گیری هوشمند	حجمی - دستگاه	۴۴۰۸	۴۲۱۵	۶۳۴۳	۷۷۶۶	۱۱۴۷۸
۹	کنترل، نظارت و مسلوب‌المنفعه کردن چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری مضر به مصالح عمومی و جلوگیری از اضافه برداشت چاه‌های مجاز	میلیون مترمکعب	۹۱۹	۵۸۲	۶۰۱	۵,۴۱۹	۳۸۱
۱۰	بازسازی خطوط انتقال آب بزرگ	کیلومتر	۷	۲۴	۱۱	۸	۸
۱۱	تجهیز نقاط مصرف به ابزار اندازه‌گیری	تعداد نقاط	۵۸۳	۴۹۰	۴۶۵	۴۳۰	۴۱۸
۱۲	مرمت و بازسازی تأسیسات آبی در دست بهره‌برداری	تعداد سد	۱۱۸	۱۲۵	۱۲۸	۱۳۹	۰
۱۳	تأسیسات انتقال و توزیع آب	تعداد شبکه	۱۳۲	۲۵	۲۶	۲۷	۳۱

منبع: سازمان برنامه و بودجه کشور، گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۹

۱-۲- چالش‌ها، تنگناها و مسائل اساسی در بخش آب

از مهم‌ترین چالش‌های فراروی بخش آب «عدم سازگاری منابع و مصارف آب» است که یکی از دلایل اصلی آن عدم تغییر قیمت آب از تکلیفی به قیمت تمام شده است. با وجود این، دیگر چالش‌های اثرگذار فرارو به شرح زیر است:

- عدم استقرار حکمرانی مطلوب آب و چندگانگی در سیاست‌گذاری
- بروز پدیده تغییر اقلیم و کاهش شاخص سرانه منابع آب تجدیدشونده کشور در نتیجه تحولات جمعیتی و کاهش منابع آب تجدیدشونده در اثر تغییرات اقلیمی
- فقدان آمایش سرزمین در نحوه استقرار صنایع، جمعیت و کشاورزی
- ناکارآمدی اقتصاد و تعرفه آب و نیز عدم جذابیت برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در پروژه‌های آبی
- پایین بودن بهره‌وری آب در بخش‌های مختلف مصرف به خصوص در بخش کشاورزی
- افزایش ورود آلاینده‌ها به منابع آب و افت کیفیت این منابع و عقب‌ماندگی طرح‌های ایجاد تأسیسات فاضلاب نسبت به طرح‌های منابع آب در کشور
- عدم تعادل بین منابع و مصارف آب سطحی و زیرزمینی در سطح حوضه‌های آبریز
- عدم تکافوی منابع مالی مورد نیاز برای تکمیل عملیات اجرایی طرح‌ها و تعدد پروژه‌های نیمه تمام
- عدم تناسب پرداخت اعتبارات با فصول کاری طرح‌ها
- تعدد طرح‌های نیمه‌تمام بخش آب و آبفا در پیوست بودجه
- فرسودگی تأسیسات آبی و عدم امکان بازسازی، تعمیر و نگهداری تأسیسات آبی مطابق استانداردها
- عدم اعمال الگوی کشت مناسب با منابع آبی و اقلیم مناطق مختلف کشور
- موانع و مقاومت پیش روی بازچرخانی آب با رویکرد استفاده مصرف‌کننده از منابع آب برای مصارف گردشگری، زیست‌محیطی و صنعتی

۱-۳- جهت‌گیری‌ها، راهبردها و سیاست‌های بخش، تعیین شده در بخشنامه بودجه ۱۴۰۱

از آغاز به کار دولت سیزدهم، استراتژی سازمان برنامه و بودجه کشور و وزارت نیرو توجه به اصلاح فرایند بودجه‌ریزی و استفاده حداکثری از پتانسیل بخش غیردولتی در تأمین منابع مالی مورد نیاز برای اجرای طرح‌ها و نیز برنامه‌ریزی منسجم جهت اجرای همزمان طرح‌های مکمل بوده است. در این راستا در بخشنامه بودجه سال ۱۴۰۱ موارد زیر مورد تأکید قرار گرفته و بر همین مبنا بودجه فصل منابع آب تنظیم شده است.

- کاهش نقش دولت در اجرای طرح‌های عمرانی، تنوع‌بخشی به منابع مالی و واگذاری طرح‌ها به بخش خصوصی به منظور اجرای سریع‌تر و خودگردان شدن طرح‌ها و توسعه مشارکت عمومی - خصوصی از طریق تعریف طرح‌های با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در بخش آب

- اولویت‌بندی طرح‌ها و هدفمند کردن هزینه‌کرد اعتبارات بر اساس اولویت‌بندی و افزایش بهره‌وری با متوقف نمودن تعدادی از طرح‌های با پیشرفت فیزیکی پایین و مشکل‌دار
- تقویت اعتبارات طرح‌های قابل خاتمه و بهره‌برداری تا پایان سال ۱۴۰۱
- تسریع در تکمیل طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای با رویکرد پیشرفت متوازن و فراگیر
- تأکید خاص به برنامه بهبود بهره‌برداری، به‌ویژه طرح تعادل‌بخشی در قالب طرح احیای آب‌های زیرزمینی
- تأکید بر اجرای طرح‌های مناطق محروم و کمتر توسعه یافته
- عدم ایجاد ردیف اعتباری برای شروع طرح‌های جدید به غیر از موارد ضروری و خاص

۱-۴- تبصره‌های بودجه مربوط به بخش آب

تبصره‌های پیشنهادی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ مرتبط با بخش آب به شرح زیر ارائه شده است.

تبصره ۳- تأمین مالی خارجی (فاینانس)

الف- با رعایت بند (الف) ماده (۴) قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۴۰۱ سقف تسهیلات تأمین مالی خارجی (فاینانس) برای طرح‌های دولتی و غیردولتی معادل ریالی بیست و شش میلیارد (۲۶,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) یورو تعیین می‌شود.

در مواردی که استفاده از تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) منوط به تضمین دولت جمهوری اسلامی ایران مبنی بر بازپرداخت اصل و هزینه‌های تسهیلات مالی اخذشده از منابع بانک‌های کارگزار خارجی و بانک‌ها و مؤسسات مالی و توسعه‌ای بین‌المللی باشد، وزیر امور اقتصادی و دارایی مجاز است پس از تصویب هیئت وزیران به نمایندگی از طرف دولت ضمانت‌نامه‌های کلی یا اختصاصی لازم برای طرح‌های مذکور را حداکثر ظرف یک ماه صادر یا اختیار امضای آن را با تصویب هیئت وزیران به مقام مسئول ذی‌ربط تفویض کند.

در مورد کلیه طرح‌های دولتی و غیردولتی متقاضی استفاده از تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) اخذ تأییدیه دستگاه اجرائی ذی‌ربط (به منظور تأیید اولویت برای استفاده از تأمین مالی خارجی)، وزارت امور اقتصادی و دارایی (به منظور صدور ضمانت‌نامه دولتی)، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (به منظور پایش (کنترل) تعادل و مدیریت تراز ارزی کشور) و سازمان برنامه و بودجه کشور (صرفاً برای پایش (کنترل) طرح‌های بخش دولتی شامل طرح‌های شرکت‌ها و طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای) ضروری بوده و بازپرداخت اصل و سود تسهیلات هر یک از طرح‌ها از محل عایدات آنها و یا منابع پیش‌بینی شده در این قانون قابل پرداخت است.

شورای اقتصاد با رعایت اولویت‌های بند (پ) ماده (۴) قانون برنامه ششم توسعه نسبت به طرح‌های بخش دولتی که دارای توجیه فنی، اقتصادی، مالی و زیست‌محیطی باشند، استفاده از تسهیلات مذکور را صادر می‌کند.

در خصوص طرح‌های غیردولتی، وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است پس از اخذ تضمین لازم از بانک‌های عامل که به پشتوانه اخذ وثایق مناسب و کافی از مالکان طرح‌ها صادر شده است، نسبت به صدور ضمانت‌نامه بازپرداخت اقدام کند.

ب- اجرای تبصره (۳۸) قانون اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۹۵ کل کشور مصوب ۱۳۹۵/۶/۳ در سال ۱۴۰۱ تمدید می‌شود.

ج- به منظور تسریع در جذب تسهیلات تصویب‌شده از بانک‌های توسعه‌ای از جمله بانک توسعه اسلامی، بانک سرمایه‌گذاری زیرساخت‌های آسیایی (ای.آی.بی) و بانک توسعه و تجارت اکو، دستگاه‌های استفاده‌کننده از تسهیلات مذکور مجازند در سقف بند (الف) این تبصره پس از موافقت سازمان برنامه و بودجه کشور در چهارچوب سقف اعتبارات پیش‌بینی‌شده برای اجرای طرح‌های با پسوند وامی مندرج در پیوست شماره (۱) این قانون نسبت به هزینه‌کرد آن در چهارچوب موافقت‌نامه متبادله با سازمان مذکور اقدام کنند.

د- به دولت اجازه داده می‌شود تا سقف دو میلیارد (۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) یورو کمک‌های بلاعوض بین‌المللی از سوی مؤسسات و سازمان‌های بین‌المللی برای جلوگیری از حوادثی مانند زلزله، سیل و همچنین اجرای طرح‌های توسعه‌ای و زیربنایی کشور را دریافت و پس از تسعیر و واریز آن به خزانه‌داری کل کشور صرف هزینه‌های مرتبط نماید. دستگاه‌های اجرایی دریافت‌کننده مکلفند گزارش عملکرد و نحوه هزینه‌کرد کمک‌های دریافتی را هر شش ماه یک‌بار به سازمان برنامه و بودجه کشور ارائه نمایند.

تبصره ۴ - مشارکت با بخش غیردولتی برای اجرای طرح‌ها

الف - به دولت اجازه داده می‌شود از طریق دستگاه‌های اجرایی و به منظور جلب مشارکت بخش غیردولتی جهت اتمام هرچه سریع‌تر طرح‌های (پروژه‌ها) تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (نیمه تمام، آماده بهره‌برداری و جدید) از قبیل پروژه‌های شبکه ملی اطلاعات تا ده درصد (۱۰٪) از سرجمع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مربوط به هر دستگاه اجرایی را صرف حمایت از طرح‌ها (پروژه‌هایی) کند که بخش غیردولتی در آنها مشارکت می‌نمایند. در این راستا:

۱- کارگروهی ملی و استانی که اعضای آن به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه کشور در آیین‌نامه اجرایی این بند تعیین خواهند شد، موظفانند حداکثر ظرف دو ماه بعد از تصویب قانون، طرح (پروژه)‌های ملی و استانی جهت استفاده از ظرفیت این بند را تعیین و به دستگاه اجرایی مربوط برای انجام اقدامات لازم برای انتخاب سرمایه‌گذار ابلاغ نمایند. دستگاه اجرایی ذی‌ربط مکلف است پس از دریافت ابلاغیه کارگروه‌های ملی (استانی) حداکثر ظرف مدت یک ماه نسبت به طی مراحل اجرایی و انتخاب سرمایه‌گذار مشارکتی اقدام نماید. تخصیص اعتبار از محل این قانون منوط به طی فرآیند ذکر شده است.

۲- بهای محصول پروژه در قرارداد سرمایه‌گذاری و مشارکت از شمول تعرفه‌گذاری مندرج در قوانین و مقررات عام و خاص مستثنا است. مگر اینکه از قبل مابه‌التفاوت آن تأمین شده باشد.

۳- سازمان برنامه و بودجه کشور به نیابت از دولت، تعهدات آتی طرح (پروژه) را تضمین می‌نماید.

۴- اصل و فرع سرمایه‌گذاری صورت گرفته در طرح (پروژه) مذکور از مالیات معاف خواهند بود.

۵- شرکت‌های دولتی می‌توانند از محل منابع داخلی خود و بر اساس ساز و کار این بند برای اجرا و بهره‌برداری از طرح‌های جدید، نیمه‌تمام و آماده بهره‌برداری و در حال بهره‌برداری استفاده نمایند.

۶- وزارت راه و شهرسازی مجاز است با اخذ عوارض از کاربران، احداث و نگهداری، بهسازی، بازسازی و بهره‌برداری پروژه‌های بزرگراهی و راه اصلی و ریلی جدید را مطابق قانون احداث پروژه‌های عمرانی بخش راه و ترابری از طریق مشارکت بانک‌ها و سایر منابع مالی و پولی کشور، در چارچوب شرایطی که دولت تعیین می‌کند، مشمول این بند نماید.

آیین‌نامه اجرایی این بند شامل چگونگی تهیه و تصویب طرح توجیهی، نحوه احراز صلاحیت و انتخاب سرمایه‌گذار، روش کشف قیمت، چگونگی اجرای پروژه‌ها، نحوه بهره‌برداری، تعیین میزان پوشش خطرپذیری، تعیین نرخ خدمات بهره‌برداری، وضع جرائم عدم پرداخت و دیرکرد در پرداخت و نحوه وصول و هزینه‌کرد آن، نظارت بر نحوه بهره‌برداری، تضامین طرفین، داوری و حل اختلاف، ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ قانون به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ب- به دولت اجازه داده می‌شود با رعایت قوانین و مقررات بابت رد دیون قطعی و مسجل دستگاه‌های اجرایی به طلبکاران همان دستگاه اجرایی، طرح (پروژه)‌های نیمه‌تمام را به شرط تعهد طلبکاران مبنی بر تکمیل طرح (پروژه) در مدت زمان معین واگذار نماید. اخذ تأییدیه سازمان برنامه و بودجه کشور در خصوص دیون فوق‌الذکر الزامی است.

آیین‌نامه اجرایی این بند توسط سازمان برنامه و بودجه کشور با همکاری وزارتخانه‌های نیرو و اقتصاد و دارایی تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

این تبصره در سال‌های قبل از ۱۴۰۰ در قوانین بودجه وجود داشت، اما از سوی مجلس شورای اسلامی از قانون بودجه ۱۴۰۰ حذف گردید و مجدداً در لایحه بودجه ۱۴۰۱ پیشنهاد شده است.

تبصره ۵ - تأمین مالی داخلی از محل اوراق مالی اسلامی

در سال ۱۴۰۱ اجازه داده می‌شود با رعایت قوانین و مقررات و موازین شرعی:

الف- شرکت‌های دولتی تا سقف هشتاد هزار میلیارد (۸۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال اوراق مالی اسلامی ریالی با تضمین و بازپرداخت اصل و سود توسط خود، منتشر کنند تا برای اجرای طرح‌های دارای توجیه فنی، اقتصادی، مالی و زیست‌محیطی خود که به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد، به مصرف برسانند.

سهم هریک از شرکت‌ها در آیین‌نامه اوراق مالی اسلامی که به پیشنهاد مشترک سازمان برنامه و بودجه کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، تعیین خواهد شد.

ب- به دولت اجازه داده می‌شود برای تأمین مالی مصارف این قانون تا سقف هشتصد و شصت هزار میلیارد (۸۶۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال انواع اوراق مالی اسلامی (ریالی- ارزی) از جمله اسناد خزانه اسلامی که منطبق بر قوانین و مقررات و در چارچوب عقود اسلامی باشد را منتشر و منابع حاصل از انتشار نقدی اوراق را به ردیف شماره ۳۱۰۱۰۸ جدول شماره (۵) این قانون واریز و اسناد خزانه اسلامی موضوع ردیف درآمدی ۳۱۰۱۰۳ جدول شماره (۵) این قانون را با حفظ قدرت خرید و با سررسید تا پایان سال ۱۴۰۴ منتشر و به طلبکاران دستگاه‌های اجرایی بابت تأدیه مطالبات واگذار کند.

بازپرداخت اصل، سود و هزینه‌های مربوط به انتشار اوراق در جداول شماره (۸) و (۹) این قانون پیش‌بینی و قابل پرداخت است.

تخصیص اسناد و اوراق این بند با رعایت ماده (۳۰) قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰ توسط سازمان برنامه و بودجه کشور انجام و مطابق موافقت‌نامه متبادله با این سازمان هزینه می‌شود.

ج- اوراق فروش نرفته بندهای (الف) و (ب) این تبصره برای مطالبات در سقف اعتبار مربوطه با تأیید رئیس دستگاه اجرائی و ذی‌حساب- مدیر امور مالی ذی‌ربط و سازمان برنامه و بودجه کشور قابل واگذاری به تمامی طلبکاران (اعم از پیمانکاران، مشاوران، تأمین‌کنندگان تجهیزات و همچنین سایر هزینه‌های تعهدشده اعتبارات این قانون از جمله تملک اراضی) می‌باشد.

ح- ایجاد طلب جدید از دولت در صورتی مجاز است که از قبل، مجوز آن در قالب مبادله موافقت‌نامه و یا تعهد و تضمین آن با مبنای قانونی توسط سازمان برنامه و بودجه کشور صادر شده باشد.

بند (ح) این تبصره در قانون بودجه ۱۴۰۰ وجود نداشته و جدیداً در لایحه بودجه ۱۴۰۱ پیشنهاد شده است.

تبصره ۸ - آب و کشاورزی

الف- در اجرای بند (ب) ماده (۳۵) قانون برنامه ششم توسعه، دولت مکلف است اعتبارات مورد نیاز را از محل طرح‌های ذیل برنامه‌های ۱۳۰۶۰۱۲۰۰۰ و ۱۳۰۷۰۰۲۰۰۰ به عنوان سهم کمک بلاعوض دولت هزینه کند. سهم باقی‌مانده به عنوان سهم بهره‌برداران به صورت نقدی یا تأمین کارگر و تأمین مصالح یا کارکرد وسایل راه‌سازی و نقلیه یا تهاتر زمین و یا نصب شمارشگر (کنتور)های هوشمند بر روی چاه‌های دارای پروانه بهره‌برداری قابل پذیرش است.

وزارت نیرو موظف است پس از اجرای طرح، نسبت به نصب کنتور هوشمند اقدام و پروانه بهره‌برداری را اصلاح نماید.

ب- در اجرای بند (ر) ماده (۳۵) قانون برنامه ششم توسعه، وزارت جهاد کشاورزی موظف است حداکثر شش ماه پس از ابلاغ این قانون نسبت به ابلاغ الگوی کشت اقدام نماید.

ج- شرکت‌های آب منطقه‌ای استان‌ها و سازمان آب و برق خوزستان مکلفند از محل منابع داخلی خود و بخشی از اعتبارات طرح‌های تعادل‌بخشی و تغذیه مصنوعی در قالب وجوه اداره شده نسبت به تأمین هزینه‌های خرید و نصب شمارشگر (کنتور)های حجمی و هوشمند چاه‌های آب کشاورزی مجاز، اقدام کنند و اصل مبلغ تسهیلات پرداختی را بدون هیچ‌گونه سود به صورت اقساط با زمان‌بندی که به تصویب وزرای نیرو و جهاد کشاورزی می‌رسد از کشاورزان صاحب این چاه‌ها دریافت کنند.

صد درصد (۱۰۰٪) اقساط وصولی برای اجرای طرح‌های احیاء و تعادل‌بخشی منابع آب زیرزمینی در اختیار شرکت‌های آب منطقه‌ای استان‌ها و سازمان آب و برق خوزستان قرار می‌گیرد.

ه- در اجرای بند (ب) ماده (۳۳) قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ با اصلاحات و الحاقات بعدی و برای حفظ و صیانت از آبخوان‌های کشور، شرکت‌های آب منطقه‌ای استان‌ها و سازمان آب و برق خوزستان مکلف‌اند با توجه به شرایط اقتصادی و اقلیمی مناطق مختلف کشور از مصرف‌کنندگان آب کشاورزی برای چاه‌های مجاز فاقد شمارشگر (کنتور) هوشمند بر اساس پروانه بهره‌برداری آنها و برای چاه‌های مجاز دارای شمارشگر (کنتور) هوشمند بر اساس برداشت مجاز از آنها، به ازای هر متر مکعب برداشت آب از آبخوان‌ها، حداکثر معادل شش‌صد (۶۰۰) ریال متناسب با کشت غالب منطقه و میزان درآمد کشاورزان مطابق دستورالعمل مشترک وزرای نیرو و جهاد کشاورزی، دریافت و به ردیف شماره ۱۶۰۱۱۲ جدول شماره (۵) این قانون نزد خزانه‌داری کل کشور واریز نمایند. معادل مبلغ واریزی پس از مبادله موافقت‌نامه از محل ردیف ۵۰-۵۳۰۰۰۰ جدول شماره (۹) این قانون به کشاورزان خسارت‌دیده از خشکسالی از طریق صندوق بیمه محصولات کشاورزی، خسارت نکشت به کشاورزان همان منطقه، برنامه‌های تعادل‌بخشی، آبخیزداری و اجرای طرح‌های

افزایش بهره‌وری آب پرداخت می‌گردد. آیین‌نامه اجرائی این بند توسط وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی و سازمان برنامه و بودجه کشور تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد. در اجرای این بند، اساسنامه صندوق بیمه محصولات کشاورزی اصلاح و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

این تبصره در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ نیز وجود دارد، اما میزان مبلغ پیشنهاد شده برای آن از ۲۰۰ ریال به ازای هر مترمکعب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۶۰۰ ریال در لایحه بودجه ۱۴۰۱ افزایش یافته است. برای چاه‌های غیرمجاز، این رقم از ۱۰۰۰ ریال به ازای هر مترمکعب به ۳۰۰۰ ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ افزایش پیدا کرده است.

در خصوص چاه‌های غیرمجاز وفق بند (ه) ماده (۴۵) قانون توزیع عادلانه آب نسبت به مسلوب‌المنفعه کردن این چاه‌ها اقدام و جریمه مربوط به میزان برداشت آب تا زمان انسداد چاه به ازای هر مترمکعب حداکثر سه هزار (۳,۰۰۰) ریال متناسب با افت سفره و حجم کسری مخزن سفره که حسب دستورالعمل وزیر نیرو تعیین می‌شود، دریافت می‌گردد.

و- به منظور پیشگیری و بازسازی خسارت ناشی از سیل و ساماندهی و لایروبی رودخانه‌ها و آب‌بندان‌ها به شرکت‌های آب منطقه‌ای استان‌ها و سازمان آب و برق خوزستان اجازه داده می‌شود بهره‌برداری از مصالح مازاد رودخانه‌ای و خاک مازاد آب‌بندان‌ها را از طریق مزایده به پیمانکاران و بهره‌برداران شن و ماسه (با به‌کارگیری پیمانکاران دارای صلاحیت) به شرط واریز حقوق دولتی و رعایت ملاحظات محیط زیستی واگذار نماید. در صورت وصول درآمد مازاد بر عملیات تعیین‌شده در قرارداد، منابع حاصله به ردیف درآمدی ۱۶۰۱۴۹ واریز می‌گردد. منابع حاصله از محل ردیف ۲۹-۵۳۰۰۰۰ جدول شماره (۹) این قانون در اختیار شرکت مدیریت منابع آب ایران قرار می‌گیرد تا در چهارچوب موافقت‌نامه متبادله با سازمان برنامه و بودجه کشور صرف ساماندهی رودخانه‌های کشور شود. گزارش عملکرد مالی و عملیاتی این بند، هر سه ماه یکبار توسط وزارت نیرو به سازمان‌های مدیریت بحران کشور و برنامه و بودجه کشور ارسال می‌گردد. دستورالعمل اجرائی این بند ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این قانون توسط وزارت نیرو تهیه و ابلاغ می‌شود.

این بند در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ وجود داشته و در لایحه بودجه ۱۴۰۱ مجدداً پیشنهاد شده است.

ز- وزارتخانه‌های نیرو (از طریق شرکت‌های ذی‌ربط) و جهاد کشاورزی مکلفند عواید حاصل از اجرای طرح‌های مهار و تنظیم آب‌های مرزی و مشترک به ترتیب فروش حق اشتراک، درآمد حاصل از فروش آب و برق (پس از کسر هزینه‌های بهره‌برداری طرح‌های مذکور) و واگذاری اراضی ملی پایاب دریافت و به ترتیب به ردیف‌های درآمدی شماره ۱۴۰۱۹۱ و شماره ۲۱۰۲۳۱ جدول شماره (۵) این قانون واریز نمایند. وجوه حاصل از محل ردیف شماره ۸۰-۵۳۰۰۰۰ جدول شماره (۹) این قانون را پس از مبادله موافقت‌نامه با سازمان برنامه و بودجه

کشور صرف تکمیل و بهره‌برداری طرح‌های نیمه تمام مهار و تنظیم آب‌های مشترک مندرج در پیوست شماره (۱) این قانون خواهد شد.

ط - تعرفه آب مصرفی در شهرک‌های کشاورزی و واحدهای مستقر در این شهرک‌ها به نرخ مصوب فعالیت‌های کشاورزی محاسبه می‌گردد.

تبصره ۱۴ - هدفمندی یارانه‌ها

الف-۱- در اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها تمامی دریافتی‌ها (منابع) مندرج در جدول تبصره (۱۴) این قانون به استثنای عوارض شهرداری‌ها و دهیاری‌ها، منابع حاصل از فروش آب و برق، حق بیمه مشترکین گاز طبیعی و عوارض گازرسانی (به ترتیب موضوع ماده (۱۲) و ماده (۶۵) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)) و حق بیمه منازل مسکونی در اجرای مواد (۲) و (۴) قانون تأسیس صندوق بیمه همگانی حوادث طبیعی مصوب سال ۱۳۹۹ به حساب سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها نزد خزانه‌داری کل کشور واریز می‌شود. سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها موظف است با ابلاغ و تخصیص سازمان برنامه و بودجه کشور نسبت به پرداخت مصارف مربوط مطابق جدول مذکور متناسب با تحقق دریافتی‌ها (منابع) اقدام نماید. ردیف (۲۵) جدول مربوط به این تبصره با عنوان «خرید تضمینی آب استحصالی و پساب تصفیه شده از بخش غیردولتی به مبلغ ۲۵۲۰۰ میلیارد ریال ارتباط مستقیم با بخش آب دارد.

این تبصره در سال گذشته هم وجود داشته و اعتبار آن از ۱۸۸۰۰ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۲۵۲۰۰ میلیارد ریال در لایحه ۱۴۰۱ افزایش یافته است.

۱-۵- تحلیل و تبیین وضعیت درآمدهای دستگاه‌ها و نوع درآمدهای مختلف در بخش آب

عمده اعتبارات مورد نیاز بخش آب کشور به دلیل واقعی نبودن قیمت آن از منابع عمومی دولت تأمین می‌شود. با وجود این، انواع منابع و درآمدهای بخش آب که عمدتاً متکی به منابع بودجه عمومی می‌باشد، به شرح زیر است:

- ۱- اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بخش آب کشور در لایحه بودجه سنواتی: اعتبارات یاد شده در فصل منابع آب و در قالب برنامه‌های فصل یادشده توزیع می‌گردند.
- ۲- استفاده از تسهیلات فاینانس داخلی بر اساس ماده ۵۶ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت: بر اساس ماده (۵۶) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، سرمایه‌گذاران بخش خصوصی می‌توانند در طرح‌ها سرمایه‌گذاری کرده و پس از اتمام طرح با سود معقولی سرمایه‌گذاری انجام شده را بر اساس مدل مالی مورد توافق و از محل اعتبارات عمومی دریافت کنند. این مدل سرمایه‌گذاری اگرچه مقروض کردن دولت در سال‌های بعد است، اما باعث می‌شود همه نسل‌های بعد منتفع از طرح، در پرداخت هزینه‌های آن مشارکت داشته باشند.
- ۳- استفاده از ظرفیت‌های ماده ۲۰ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) در مورد خرید تضمینی آب از سرمایه‌گذاران خصوصی بخش آب در قالب طرح‌های مشارکت عمومی - خصوصی.
- ۴- فروش حق اشتراک و حق انشعاب آب شرب، کشاورزی و صنعت.
- ۵- فروش پساب به شهرداری‌ها و صنایع: در حال حاضر و برای استفاده بهینه از پساب‌های شهری، رویکرد جایگزینی آنها با منابع آبی که در اختیار بخش‌های صنعت و فضای سبز قرار داشته و از کیفیت مناسبی نیز برخوردار است و یا استفاده مستقیم پساب در مصارف مجاز، مورد توجه واقع شده و با جدیت در دستور کار بخش آب کشور قرار گرفته است. در همین راستا با استقرار مدیریت حوضه‌های آبریز، تخصیص پساب توسط کمیسیون‌های تخصیص حوضه آبریز و با سیاست‌گذاری تبیین‌شده، انجام می‌شود. همچنین موضوع بازتخصیص آب در جهت استفاده بهینه از منابع آب شیرین موجود در دستور کار قرار دارد.
- ۶- این موضوع عمدتاً به صورت بیع متقابل بوده و با توجه به واگذاری بخشی از پساب به شهرداری‌ها و صنایع، بخشی از طرح‌های مربوطه اجرا می‌شود.

۱-۶- تحلیل و تبیین اعتبارات هزینه‌ای بخش (بر حسب برنامه - دستگاه اجرایی و...) - ردیف‌های

متفرقه

اعتبارات هزینه‌ای بخش آب کشور شامل ردیف «خرید تضمینی آب و پساب» از محل هدفمندی یارانه‌ها، «تأمین آب، آبرسانی اضطراری به شهرها و روستاها و جبران حقایقه‌های قانونی منتقل شده به بخش آب» و پرداخت «کمک زیان به شرکت‌های آب منطقه‌ای» است (اعتبارات هزینه‌ای وزارت نیرو در بخش انرژی محاسبه می‌شود).

اعتبارات خرید تضمینی آب و پساب از مبلغ ۱۸۸۰ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۰ به مبلغ ۲۵۲۰ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است و این اعتبار صرف خرید تضمینی آب استحصالی از طریق نمک‌زدایی آب دریا و پساب از سرمایه‌گذاران بخش خصوصی (عمدتاً در جنوب کشور) خواهد شد.

با توجه به قانون حذف حق‌النظاره چاه‌های کشاورزی بر اساس قانون تأمین منابع مالی برای جبران خسارات ناشی از خشکسالی و یا سرمازدگی (در سال ۱۳۸۳) و جبران زیان شرکت‌های آب منطقه‌ای بابت این موضوع، ردیف کمک زیان شرکت‌های آب منطقه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ نیز با اعتبار ۱۰۰۰ میلیارد ریال پادار است.

به منظور آبرسانی اضطراری به شهرها و روستاها و جبران حقایقه‌های قانونی منتقل شده به بخش شرب در ردیف ۲-۵۵۰۰۰۰۰ جدول شماره (۹) لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، ردیف متفرقه تحت عنوان «تأمین آب، آبرسانی اضطراری به شهرها و روستاها با اولویت مشارکت بخش غیردولتی و جبران حقایقه‌های قانونی منتقل شده به بخش آب» و با اعتبار هزینه‌ای بالغ بر ۱۵۰۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. این ردیف در سال‌های گذشته وجود نداشت و در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ ایجاد شده است.

جدول ۲: وضعیت دریافت کمک زیان شرکت‌های آب منطقه‌ای در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ و لایحه ۱۴۰۱ (میلیارد ریال)

عنوان	سال ۱۴۰۰			لایحه بودجه سال ۱۴۰۱		
	تعداد	هزینه	درآمد	تعداد	هزینه	درآمد
شرکت‌هایی که کمک زیان دریافت نمی‌کنند	۷	۴۰۳۲۵	۴۰۳۲۵	۲۱	۷۱۸۶۱	۷۱۸۶۱
شرکت‌هایی که کمک زیان دریافت می‌کنند	۲۵	۲۳۳۰۸	۲۲۰۵۸	۱۱	۹۳۵۶	۸۲۱۸
مجموع	۳۲	۶۳۶۳۳	۶۲۳۸۳	۳۲	۸۱۲۱۷	۸۰۰۷۹

منبع: سازمان برنامه و بودجه کشور، لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور

با توجه به قیمت‌های تکلیفی آب، تعدادی از شرکت‌های آب منطقه‌ای از دولت کمک زیان دریافت می‌کنند. همان‌گونه که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ تعداد شرکت‌هایی که کمک زیان دریافت می‌کنند از ۲۵ شرکت در سال ۱۴۰۰ به ۱۱ شرکت کاهش یافته است. همچنین مجموع مبلغ کمک زیان از ۱۲۵۰ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به ۱۰۰۰ میلیارد ریال در لایحه بودجه ۱۴۰۱ کاهش پیدا کرده است.

۱-۷- تحلیل و تبیین نماگرهای مالی بخش (رشد سالیانه، سهم برنامه‌ها و فصل از بودجه عمومی

دولت)

وضعیت اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بخش آب در فصل منابع آب به شرح جدول ۳ است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ بیشترین سهم بودجه از منابع عمومی کشور برای بخش آب به میزان ۹,۷ درصد پیش‌بینی شده است. رشد مناسب اعتبارات بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ اهمیت ویژه دولت برای تأمین و توزیع آب برای بخش‌های مختلف (شرب و صنعت و کشاورزی) را نشان می‌دهد. عملکرد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بخش آب به طور مفصل در بخش دوم این گزارش ارائه شده است.

جدول ۳: وضعیت اعتبارات بخش آب وزارت نیرو در سال‌های گذشته (میلیارد ریال)

سال	بودجه عمومی کشور	اعتبارات بخش آب	سهم بخش از بودجه عمومی کشور (درصد)
۱۳۹۷	۶۲۰,۰۰۰	۳۵,۸۵۰	۵,۷
۱۳۹۸	۶۶۹,۰۰۰	۴۴,۶۵۰	۶,۶
۱۳۹۹	۸۸۰,۰۰۰	۵۲,۶۱۰	۵,۹
۱۴۰۰	۱,۷۶۲,۶۴۵	۹۷,۷۵۵	۵,۵
۱۴۰۱	۲,۵۱۸,۱۵۰	۲۴۳,۷۴۷	۹,۷

منبع: سازمان برنامه و بودجه کشور، قوانین بودجه سال ۱۳۹۷-۱۴۰۰ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور

۸-۱- تحلیل و تبیین اعتبارات تملک دارایی مالی بخش آب

همان‌گونه که در قسمت چالش‌های بخش آب کشور اشاره شد یکی از آنها، کمبود اعتبارات با توجه به تعدد پروژه‌های در دست اجرا است. بر این اساس و به منظور تأمین منابع مالی مورد نیاز از ظرفیت‌های اوراق مشارکت، تسهیلات صندوق توسعه ملی، تأمین تسهیلات مالی فاینانس خارجی موضوع ماده (۶۲) قانون محاسبات عمومی و همچنین ظرفیت تسهیلات بانک‌های توسعه‌ای بین‌المللی استفاده شده است. از این رو برای بازپرداخت این تسهیلات، اعتبارات لازم به شرح جدول ۴ در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ پیش‌بینی شده است.

جدول ۴: وضعیت اعتبارات در نظر گرفته شده برای بازپرداخت تسهیلات بخش آب وزارت نیرو (میلیارد ریال)

عنوان ردیف	قانون بودجه ۱۴۰۰	لایحه بودجه ۱۴۰۱
بازپرداخت اصل اوراق مشارکت دارای تضمین دولت، اسناد خزانه و سایر اوراق بهادار	۶۰۱۴۰۰	۱۱۸۲۸۶۹
سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران- بازپرداخت اقساط معوقه و پرداختی گذشته و اقساط تسهیلات دریافتی سال ۱۳۹۱ بانک توسعه اسلامی	۴۰۱۳۳	۸۸۴۲۲
بازپرداخت تعهدات ارزی طرح‌های وزارت نیرو و شرکت‌های تابعه	۶۰،۱۰۰	۶۰،۱۰۰
بازپرداخت تعهدات وام بانک توسعه اکو	۴۰۳۰	۴۷۷۴

منبع: سازمان برنامه و بودجه کشور، ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور

بازپرداخت تعهدات صندوق توسعه ملی برای اجرای طرح‌های مهار آب‌های مرزی با توجه به محدودیت منابع مالی دولت تا سال ۱۴۰۱ امهال شده و انجام اقدامات لازم برای امهال مجدد برای آن در حال انجام است.

۹-۱- بررسی و تحلیل اصلاحات ساختاری در بودجه دستگاه‌های بخش آب

ساختار بخش آب کشور در بودجه متأثر از نیازهای روز با تغییرات اساسی مواجه شد. این تغییرات ضمن بررسی وضعیت منابع آبی باید بتواند کم‌آبی و خشکسالی‌ها را مدیریت کند. از این رو رویکرد دولت از اقدامات سازه‌ای به اقدامات توأمان سازه‌ای و غیرسازه‌ای تغییر یافته است؛ بنابراین مهم‌ترین اقدامات انجام شده به شرح زیر می‌باشد.

- توجه ویژه به تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی با توجه به افت بیش از حد سطح آب زیرزمینی با بیش از ۱۳ برابر کردن اعتبار این بخش در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ و ادامه همین روند در سال‌های بعد.
- افزایش اعتبار طرح‌های ساماندهی رودخانه‌ها به عنوان ابزاری برای پیشگیری از وقوع سیلاب‌های مخرب با حدود ۳ برابر کردن اعتبارات این بخش در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ و ادامه همین روند در سال‌های بعد.

– افزایش قابل ملاحظه اعتبارات ردیف‌های مرمت و بازسازی تأسیسات، تکمیل و تجهیز نقاط به ابزارهای اندازه‌گیری و تجهیزات تحویل حجمی آب در طول سال‌های برنامه ششم توسعه.

۱-۱۰- مهم‌ترین ویژگی‌های بودجه بخش آب در سال ۱۴۰۱

به منظور رعایت عدالت و حقوق مردم برای تأمین آب شرب سالم و بهداشتی، تأمین اعتبار لازم برای طرح‌های آبرسانی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ جزء اولویت‌های اصلی لایحه بودجه در توزیع اعتبارات این بخش بوده است، به طوری که اعتبارات این گروه از طرح‌ها با رشد حدود ۳۵,۵ درصد، از ۳۱۵۲۳ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ به رقم ۴۲۷۱۹,۶ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است. با چنین رویکردی در سال آینده ۱۲ تصفیه‌خانه آب شرب با ظرفیت ۹۷۰ هزار متر مکعب در شبانه‌روز (معادل ۳۵۶ میلیون متر مکعب در سال) و اجرای ۴۰۰ کیلومتر خطوط انتقال آب شرب انجام خواهد شد. با این اقدامات در سال ۱۴۰۱ تعداد شهرهای دارای تنش آبی از ۳۰۴ شهر فعلی به ۲۴۸ شهر کاهش یافته و گامی در جهت عدالت اجتماعی در تأمین آب برداشته خواهد شد.

قابل ذکر است با توجه به اهمیت موضوع تأمین آب شرب سالم و بهداشتی به دلیل خشکسالی‌های حادث شده طی سال‌های قبل و پیش‌بینی استمرار آن در سال آینده (بر اساس پیش‌بینی‌های سازمان هواشناسی)، جهت تحقق عدالت در تأمین آب شرب سالم و بهداشتی برای آحاد جامعه، ردیفی با عنوان «تأمین آب، آبرسانی به شهرها و روستاها با اولویت بخش غیردولتی و جبران حقایق قانونی منتقل شده به بخش آب» با اعتباری بالغ بر ۱۳۰ هزار میلیارد ریال، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ پیش‌بینی شده است. اعتبارات این ردیف در جهت تحقق اهداف عدالت در تأمین آب و آبرسانی به مناطق دارای تنش آبی، با توجه به وضعیت خشکسالی در طول سال، مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

همچنین به منظور دسترسی مناطق جنوبی کشور به آب شرب سالم و بهداشتی از طریق ایجاد تأسیسات نمک‌زدایی و رعایت عدالت در تأمین آب مناطق گرم و کم آب کشور، اعتبار ردیف «خرید تضمینی آب از بخش غیردولتی» با رشدی در حدود ۳۴ درصد از ۱۸۸۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۰ به ۲۵۲۰۰ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است.

طرح‌های تأمین و انتقال آب برای مصارف کشاورزی و صنعت نقش مهمی در توسعه کشور ناشی از توسعه تولیدات بخش کشاورزی و صنایع با رعایت الزامات سند آمایش دارد. این طرح‌ها و نتایج آنها، با توجه به اشتغال‌هایی که در بخش‌های مذکور به صورت مستقیم و غیرمستقیم ایجاد خواهد کرد، نقش مهمی در توسعه، رفع محرومیت، ایجاد اشتغال و درآمدزایی و درنهایت عدالت اجتماعی دارند. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ در توزیع اعتبارات بخش آب، عدالت‌محوری و بهره‌برداری بهینه از فرصت‌ها و ظرفیت‌های مناطق مد نظر قرار گرفته و شاخص‌هایی مانند پیشرفت فیزیکی بالای طرح‌ها، تأثیر اجرای طرح در رفع محرومیت منطقه و نقش

آن در کاهش تنش‌های اجتماعی و اقتصادی تأثیرگذار بوده‌اند. بر همین اساس اعتبارات طرح‌های بخش تأمین و انتقال آب (سدها و سازه‌هایی انتقال آب و شبکه‌های آبیاری و زهکشی) با رشدی معادل ۲۴ درصد از ۴۶۵۹۸ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۰ به مبلغ ۵۷۶۷۵ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ افزایش پیدا کرده است. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، به گونه‌ای برنامه‌ریزی شده است که تعداد ۱۴ سد با ظرفیت تنظیم ۶۴۰ میلیون متر مکعب به بهره‌برداری برسند و تعداد ۱۰ سد دیگر با ظرفیت تنظیم ۱۹۶۰ میلیون متر مکعب آبیاری شوند. همچنین ۱۰ هزار هکتار شبکه اصلی آبیاری و زهکشی به بهره‌برداری برسد. اقدامات بالا عمدتاً در مناطق محروم و مرزی کشور است که در برقراری عدالت اجتماعی تأثیرگذار خواهد بود.

با توجه به نیاز اعتباری طرح‌های بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱، سازمان برنامه و بودجه کشور بر آن شد تا ضمن اختصاص اعتبارات مورد نیاز به نسبت سهم اختصاص یافته به بخش، به گونه‌ای اعتبارات یادشده را توزیع نماید تا طرح‌ها و پروژه‌های در دست اجرا ساماندهی شده و تعدادی از طرح‌ها نیز خاتمه یابند. در این فرایند نکات مهمی به شرح زیر قابل ذکر است:

- توجه خاص و ویژه به طرح‌های قابل خاتمه و بهره‌برداری در سال ۱۴۰۱
- توجه ویژه به طرح‌های تأمین و توزیع آبرسانی
- در اولویت قرار گرفتن طرح‌های مصوب سفر مقام معظم رهبری و طرح‌های مشمول تسهیلات مالی داخلی و خارجی و وام‌های بانک‌های توسعه‌ای
- ایفای تعهدات بخش خصوصی از محل ردیف خرید تضمینی آب و افزایش ۳۴ درصدی آن نسبت به سال ۱۴۰۰ در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

۱۱-۱- تفاوت‌ها و نوآوری‌ها در بودجه بخش آب، متأثر از شیوع بیماری کووید-۱۹

اثر مهم شیوع ویروس کرونا بر بخش آب، افزایش مصرف آب شرب و بهداشت بوده است. بر این اساس به منظور تأمین آب شرب پایدار و مطمئن برای شهرها، علاوه بر تقویت اعتبارات طرح‌های قابل بهره‌برداری در سال آینده، تقویت اعتبارات طرح‌های تأمین (با اولویت سدهای با هدف تأمین آب شرب) و انتقال آب شرب (طرح‌های آبرسانی) در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به شرح جدول ۵ مد نظر قرار گرفت.

جدول ۵: وضعیت اعتبارات طرح‌های تأمین و عرضه آب (میلیون ریال)

موضوع	اعتبار سال ۱۴۰۰	اعتبار سال ۱۴۰۱	درصد رشد
برنامه عرضه آب (صرفاً آبرسانی)	۳۱۵۲۳۰۰۰	۴۲۹۸۵۳۲۰	۳۶,۴
برنامه تأمین آب	۳۶۱۲۷۲۰۵	۴۰۳۶۶۲۹۲	۱۱,۷

منبع: سازمان برنامه و بودجه کشور، ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور

به علاوه به منظور تقویت اعتبارات طرح‌های آبرسانی، می‌توان از ظرفیت‌های پیش‌بینی شده در ردیف متمرکز ۲-۵۵۰۰۰۰۰ جدول شماره (۹) لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ استفاده کرد. در این ردیف با عنوان «تأمین آب، آبرسانی اضطراری به شهرها و روستاها با مشارکت بخش غیردولتی و جبران حقبه‌های قانونی منتقل شده به بخش آب» اعتباری به مبلغ ۱۳۰۰۰۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است.

۱-۱۲- سیاست‌های اتخاذ شده و آثار و پیامدهای اجرایی آن

در توزیع اعتبارات بخش آب ضمن توجه به موضوعات متعارف همچون اجرای سدها، شبکه‌های آبیاری و زهکشی و طرح‌های آبرسانی، به موضوعات با اهمیت دیگری مانند عملیات ساماندهی رودخانه‌ها و تعیین حد بستر و حریم آن‌ها، تعادل‌بخشی منابع آب زیرزمینی، مرمت و بازسازی تأسیسات آبی در دست بهره‌برداری، تدوین استانداردها و ضوابط فنی، امکان بهره‌گیری از پتانسیل بخش خصوصی برای اجرای طرح‌ها و امکان تخصیص پساب حاصله به سرمایه‌گذاران و استفاده از سرمایه‌گذاران بخش خصوصی برای اجرای تأسیسات نمک‌زدایی پرداخته است که از نتایج آن به موارد زیر می‌توان اشاره کرد:

- حضور سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در قالب قراردادهای مشارکت عمومی- خصوصی با بخش آب به عنوان پیش‌روترین بخش در این‌گونه قراردادها
- آمادگی بیش از پیش برای مواجهه با سیلاب‌ها در حوزه وظایف خود با توجه به موضوعات ساماندهی رودخانه‌ها
- سوق دادن تدوین ضوابط و استانداردها بخش آب به سوی موضوعات غیرسازه‌ای همچون موضوعات اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیست و توجه ویژه به ضوابط مورد نیاز برای بهره‌برداری و نگهداری سازه‌ها و همچنین ضوابط کنترل سیلاب
- کاهش مشکلات کسری منابع آب زیرزمینی با انجام اقدامات تعادل‌بخشی منابع آب زیرزمینی

۱-۱۳- ترسیم نقش بخش خصوصی در فعالیت‌های بخش آب

در شرایط حاکم بر کشور، انجام همه سرمایه‌گذاری‌های عمومی بزرگ توسط دولت غیرممکن است و در مواردی کارآمدی سرمایه‌گذاری‌هایی که با مشارکت بخش خصوصی انجام می‌شود، بالاتر است. ایجاد زمینه برای سودآوری سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی و خودگردان شدن سرمایه‌گذاری بخش عمومی از مهم‌ترین پیش‌نیازهای تأمین و تنوع‌بخشی به منابع مالی است. تنوع منابع مالی به معنای افزایش مشارکت بخش خصوصی و جذب سرمایه‌های خرد و کلان برای سرمایه‌گذاری در توسعه تأسیسات آبی است. محدودیت بزرگی که نوآوری مالی و بالطبع مدیریت عرضه آب را دشوار می‌سازد قیمت پایین آب و درآمدزا نبودن حاصل از سرمایه‌گذاری در طرح‌های آب است. برای برون‌رفت از این تنگنا، مشارکت عمومی- خصوصی که نوعی توافق بلندمدت بین دولت و بخش خصوصی برای اجرا و یا مدیریت پروژه‌های خدمات بخش عمومی (تأسیسات

تأمین و انتقال آب) است، پیش‌بینی و اجرا می‌شود. این نوع قراردادهای امکان انتقال ریسک‌های مربوط به ساخت، سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری از پروژه‌ها را به بخش خصوصی فراهم می‌کند.

۱-۱۴- وضعیت واگذاری تولید و خدمات بخش آب، به بخش غیردولتی

از سال ۱۳۸۶ موضوع سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در پروژه‌ها به صورت نظام‌مند در دستور کار وزارت نیرو قرار گرفت و پیگیری برای تدوین قوانین بالادستی و تهیه و تدوین دستورالعمل‌های قراردادی انجام شد و ضمن ایجاد ردیف خرید تضمینی آب در قانون بودجه به دلیل واقعی نبودن قیمت آب، اقدامات مهمی به شرح زیر صورت پذیرفت:

- تهیه اولین نسخه نمونه قرارداد برای آب‌شیرین‌کن توسط شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور در سال‌های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹
  - اجازه به وزارت نیرو طی بند «الف» ماده ۱۴۲ قانون برنامه پنجم توسعه کشور مبنی بر تضمین خرید آب استحصالی و پساب تصفیه شده از سرمایه‌گذاران اعم از داخلی و خارجی
  - تصویب دستورالعمل موضوع بند «الف» ماده ۱۴۲ قانون برنامه پنجم توسعه توسط شورای اقتصاد و ابلاغ آن در ابتدای سال ۱۳۹۱ که طی آن وزارت نیرو موظف به تهیه و ابلاغ تیپ قراردادهای خرید تضمینی گردید.
  - ابلاغ نمونه قراردادهای خرید تضمینی آب از تأسیسات نمک‌زدایی (آب‌شیرین‌کن) توسط وزیر نیرو در اسفندماه ۱۳۹۱ و ابلاغ نمونه قراردادهای خرید تضمینی آب/ پساب از تصفیه‌خانه‌های آب/ فاضلاب توسط وزیر نیرو در اسفندماه ۱۳۹۲
  - تعیین مدل واگذاری پروژه‌های آب و فاضلاب برای سرمایه‌گذاری، به عنوان نمونه استفاده از روش BOO برای تأسیسات نمک‌زدایی (آب‌شیرین‌کن‌ها) و روش BOT برای تصفیه‌خانه‌های آب و فاضلاب و خطوط انتقال
  - تصویب ماده ۲۰ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) برای دائمی شدن حکم مربوطه در قوانین در سال ۱۳۹۳ و ابلاغ دستورالعمل مربوطه در سال ۱۳۹۵
- از این‌رو بخش آب کشور به عنوان بخش پیش‌رو برای فراهم کردن زمینه حضور سرمایه‌گذاران، تعداد ۱۰۹ قرارداد فعال با مشارکت عمومی- خصوصی به شرح جدول ۶ منعقد نموده است.

جدول ۶: وضعیت قراردادهای مشارکت عمومی- خصوصی بخش آب (میلیارد ریال)

ردیف	نوع تأسیسات	نوع قرارداد	تعداد قرارداد	جمعیت تحت پوشش (هزار نفر)	ظرفیت (متر مکعب در شبانه‌روز)	مبلغ سرمایه‌گذاری (میلیارد ریال)
۱	نمک‌زدایی و ارتقای کیفی در حال ساخت	BOO	۱۵	۸۳۲	۱۴۲۲۷۰	۷۹۶۰

تحلیل بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

ردیف	نوع تأسیسات	نوع قرارداد	تعداد قرارداد	جمعیت تحت پوشش (هزار نفر)	ظرفیت (متر مکعب در شبانه‌روز)	مبلغ سرمایه‌گذاری (میلیارد ریال)
۲	نمک‌زدایی و ارتقای کیفی در حال بهره‌برداری	BOO	۷۳	۲۴۴۲	۴۱۷۵۳۰	۱۶۰۰۰
جمع قراردادهای نمک‌زدایی						
۳	تصفیه‌خانه آب	BOT	۹	۵۸۱۸	۱۱۶۳۶۲۰	۵۸۳۴
۴	خطوط انتقال و آبرسانی	BOT	۵	۴۳۱	۸۶۱۵۷	۲۸۴۰
۵	مابقی پروژه‌ها (هدر رفت، احیا، برقایی، ROT)	سایر	۷	—	۱۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰
مجموع کل قراردادها						
			۱۰۹	۹۵۲۳	۱۹۰۹۵۷۷	۳۳۶۳۴

* جمعیت تحت پوشش پروژه‌های آبرسانی و تصفیه‌خانه آب و نمک‌زدایی: ۹۵۲۳ هزار نفر
منبع: وزارت نیرو، شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور

۱۵-۱- مهم‌ترین اقدامات و عملیات اولویت‌دار در فعالیتهای بخش آب

با توجه به موارد مهم مطرح شده در بندهای قبل، مهم‌ترین اقدامات اولویت‌دار در بخش آب به شرح زیر است:

- برنامه‌ریزی برای تنوع‌بخشی به نحوه تأمین اعتبارات متناسب با حجم عملیات برنامه‌های بخش آب و توجه ویژه به این بخش با توجه به خاص و راهبردی بودن موضوع آب در برنامه ششم توسعه
- استقرار حکمرانی مطلوب آب و ایجاد همگرایی در سیاست‌گذاری بخش آب
- اصلاح اقتصاد و تعرفه آب و نزدیک نمودن تعرفه به قیمت تمام‌شده در قوانین و مقررات مربوطه
- ایجاد و تقویت سازوکارهای مؤثر بین بخشی از جمله شورای عالی آب برای همکاری بین وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط‌زیست در مقوله آب
- همراهی دستگاه‌های بخشی و فرابخشی برای حفاظت و صیانت از منابع آب زیرزمینی
- بررسی همه‌جانبه برای ایجاد طرح‌های جدید در بودجه سنواتی با توجه به محدودیت منابع و تعدد پروژه‌های نیمه‌تمام
- تنوع‌بخشی منابع مالی و استفاده از راهکارهای مختلف جذب سرمایه‌گذاری برای اجرای طرح‌های آبی
- تدوین و اجرای الگوی کشت مناسب توسط وزارت جهاد کشاورزی با همکاری وزارت نیرو متناسب با اقلیم مناطق به عنوان یک امر مهم در زمینه بهینه‌سازی مصرف آب
- مدیریت تقاضا و پیاده‌سازی الگوی بهینه مصرف در بخش‌های مختلف مصرف و اجرایی کردن و برنامه مصوب سازگاری با کم‌آبی استان‌ها در جهت ایجاد پایداری در حوضه آبریز
- کنترل تلفات و هدررفت آب
- فرهنگ‌سازی و اشاعه فرهنگ صحیح مدیریت مصرف آب
- جلب همکاری مسئولان استانی برای اجرای برنامه‌ریزی‌های انجام‌شده توسط بخش آب و پرهیز از نگرش منطقه‌ای

۱۶-۱- راهکارهای کاهش هزینه‌های غیرضروری در بخش آب

خشکسالی‌های سال‌های اخیر و کاهش آورد رودخانه‌ها در کنار افزایش مصرف آب شرب به دلیل افزایش جمعیت و همچنین کاهش کیفیت منابع آب زیرزمینی و ضرورت تأمین آب از منابع آب‌های سطحی، دولت را بر آن داشت تا ضمن بازنگری در سطوح شبکه‌های آبیاری و زهکشی بر مبنای تخصیص بهنگام آب و کاهش سطوح مذکور طی سالیان اخیر، هزینه‌های غیرضروری بخش آب را کاهش دهد. دیگر موارد مرتبط با کاهش هزینه‌های غیرضروری به شرح زیر است:

- توجه به موضوع مدیریت مصرف آب در راستای کاهش مصرف و جلوگیری از ایجاد بدون ضابطه طرح‌های جدید تأمین آب

- ابلاغ ضوابط «انتخاب سیلاب طراحی سدهای بزرگ ایران» بر اساس ابلاغیه شماره ۹۳/۱۳۶۴۱/۳۱/۱۰۰ مورخ ۱۳/۰۲/۱۳۹۳ وزارت نیرو و اقدام به بازنگری آن در سال ۱۴۰۰ (در مراحل نظرخواهی و ابلاغ از سوی سازمان برنامه و بودجه کشور است) با توجه به اهمیت این ضابطه از دیدگاه ایمنی سدها و اثرات آن در پایین دست و همچنین کاهش هزینه‌های اجرایی سدهای بزرگ در طرح ضوابط و معیارهای فنی صنعت آب کشور به عنوان نمونه‌ای از ضوابط و استانداردهای ضروری که نشان از اهمیت و توجه به این طرح مهم برای ضابطه‌مند و استاندارد نمودن همه اقدامات بخش آب وزارت نیرو دارد.
- ابلاغیه آیین‌نامه مهندسی ارزش به شماره ۹۵/۱۰۸۲۷/۷۰۰ مورخ ۲۱/۰۱/۱۳۹۵ از سوی وزارت نیرو برای انجام مطالعات مهندسی ارزش در طرح‌ها و اصلاح احجام عملیاتی طرح‌ها
- استفاده از تجهیزات تولید داخل در راستای کاهش هزینه‌ها و حمایت از تولید داخلی
- تدوین برنامه‌های استانی سازگاری با کم‌آبی و پایش اجرایی شدن آنها در راستای ایجاد پایداری در حوضه‌های آبریز
- تدوین نظام‌نامه جدید تصویب طرح‌ها در بخش آب و آبفا

۲- بررسی طرح‌ها و پروژه‌های ذیل فصول در بخش آب

- در این بخش به صورت خلاصه تعداد طرح‌های فصل منابع آب در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور، ۳۶۴ طرح است و مهم‌ترین موضوعات اصلی این بخش و تعداد طرح‌های مرتبط با آن به شرح زیر ارائه می‌شود:
  - برنامه تأمین آب شامل سدها و سازه‌های انتقال به تعداد ۱۳۷ طرح
  - برنامه عرضه آب شامل طرح‌های آبرسانی و احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی به تعداد ۱۹۱ طرح
  - طرح‌های برنامه بهبود بهره‌برداری و حفاظت از منابع آب به تعداد ۲۱ طرح
  - طرح‌های برنامه مهندسی رودخانه‌ها و سواحل به تعداد ۸ طرح
  - طرح‌های برنامه پژوهش‌های کاربردی به تعداد ۷ طرح
- در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور، طرح‌های ذیل برنامه «توسعه منابع آب در حوضه‌های آبریز مرزی و مشترک» با توجه به ماهیت اجرا به طرح‌های برنامه‌های تأمین آب و عرضه آب اضافه شده‌اند. همچنین دستگاه‌های اصلی به عنوان دستگاه اجرایی طرح‌های حوزه مربوطه درج گردیده‌اند.

۲-۱- تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ در مقایسه با سال قبل در زمینه طرح‌های عمرانی بخش

تبصره‌های مرتبط با بخش آب به طور کامل در بند ۶ این گزارش بیان شدند.

۲-۲- مهم‌ترین تنگناها و مشکلات اجرایی طرح‌ها و پروژه‌های بخش آب

مهم‌ترین مشکلات و تنگناهای اجرایی در بخش آب به شرح زیر خلاصه می‌شود:

- تأمین مالی طرح‌ها از محل منابع داخلی شرکت‌های زیرمجموعه وزارت نیرو با توجه به پایین بودن تعرفه‌های بخش آب و فاصله آن با قیمت تمام شده آب در طرح‌ها و تأسیسات آبی، به‌ویژه در بخش کشاورزی
- استفاده از اعتبارات بودجه عمومی دولت برای اجرای طرح‌ها و عدم تکافوی منابع مالی مورد نیاز برای تکمیل عملیات اجرایی طرح‌ها به دلیل تعدد پروژه‌های در دست اجرا در این بخش
- مشکل ناشی از عدم تأمین نقدینگی مورد نیاز برای خرید تجهیزات و ماشین‌آلات ضروری طرح‌ها از خارج از کشور و مشکلات ترخیص کالا از گمرک
- مشکلات ایجاد تشکل‌ها به منظور استفاده از ظرفیت نهادهای مردمی در امر مدیریت بهره‌برداری و نگهداری تأسیسات ساخته شده
- عدم توجه جدی و عملی به جنبه‌های زیست‌محیطی و حفاظت از منابع آب در طرح‌های توسعه صنعتی، کشاورزی و خدمات شهری و روستایی

- مشکلات فراروی بخش آب برای جذب بیشتر سرمایه بخش خصوصی که عمدتاً ناشی از واقعی نبودن قیمت آب بوده و منجر به وابستگی بیش از پیش به ردیف خرید تضمینی آب می‌گردد.

۲-۳- راهکارهای خروج از تنگناها در زمینه طرح‌ها و پروژه‌های بخش آب

تنوع‌بخشی به نحوه تأمین اعتبارات بخش: به‌طور کلی به دلیل شرایط اقتصادی کشور، خاتمه و بهره‌برداری از طرح‌ها و پروژه‌های این بخش با تأخیر مواجه شده است. تحقق اهداف طرح‌های تأمین اعتبار از راه‌های مختلف با اصلاح تعرفه‌های آب و رسیدن به قیمت تمام شده است.

از راه‌های دیگر خروج از تنگناها می‌توان به استفاده از پتانسیل بخش خصوصی در اجرای طرح‌ها اشاره کرد، به‌گونه‌ای که بخش قابل توجهی از طرح‌های تأمین و انتقال آب با بهره‌گیری از این مکانیسم‌ها محقق شده است.

بهره‌گیری از نیروی انسانی کارآمد چه در بخش‌های سیاست‌گذاری و چه در بخش‌های اجرایی از دیگر نقاط قوت و دلایل موفقیت بخش آب است که با استفاده از این نیروهای ماهر، می‌توان برنامه‌ریزی لازم را برای حل مشکلات انجام داده و به لحاظ فنی نیز از آخرین فناوری‌ها برای اجرای طرح‌ها استفاده نموده و این فناوری‌ها را بومی‌سازی کرد. با وجود این، موارد مهمی که انجام آنها منجر به خروج از تنگناها خواهد شد عبارت‌اند از:

- اصلاح تعرفه‌های بخش آب و رفع فاصله آن با هزینه تمام شده طرح‌ها و تأسیسات آبی، به‌ویژه در بخش کشاورزی
- تأمین شرایط مورد نیاز برای خرید تجهیزات و ماشین‌آلات ضروری طرح‌ها از خارج کشور و تسهیل در رفع مشکلات ترخیص کالا از گمرک
- تسریع و تسهیل شرایط ایجاد تشکل‌ها به منظور استفاده از ظرفیت نهادهای مردمی در امر مدیریت بهره‌برداری و نگهداری تأسیسات ساخته شده
- فراهم کردن بیش از پیش زمینه حضور بخش خصوصی توانمند برای سرمایه‌گذاری، طراحی، اجرای پروژه‌ها و بهره‌برداری از آنها ضمن اعطای مشوق‌های لازم به ایشان

۲-۴- اولویت‌ها در طرح‌ها و پروژه‌های بخش آب

با توجه به تعدد طرح‌های در دست اجرا و ضمن تأکید بر عدم تعریف طرح‌های اجرایی جدید در دولت سیزدهم، هرساله و بر اساس نتایج اقدامات سال‌های قبل، نسبت به بازنگری در اولویت‌های بخش اقدام می‌شود. اهم اولویت‌های بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به شرح زیر است:

- تأمین اعتبار مورد نیاز برای تحقق اهداف سدهای در شرف آگیری
- تسریع در ساخت شبکه‌های آبیاری و زهکشی پایاب سدهای در دست بهره‌برداری و آگیری شده
- طرح‌های آبرسانی قابل بهره‌برداری

- تأمین تعهدات اعتباری طرح‌های مهم و اولویت‌دار از جمله طرح‌های مشمول سفر مقام معظم رهبری، تعهدات مصوب دولت و اجرای طرح‌های مناطق محروم و کمتر توسعه یافته
- تأکید خاص به اجرای برنامه «مهندسی رودخانه و سواحل» و «برنامه بهبود بهره‌برداری به‌ویژه طرح‌های تعادل بخشی در قالب طرح احیای آب‌های زیرزمینی» در راستای تقویت رویکردهای غیرسازه‌ای در مدیریت بخش آب کشور
- پیش‌بینی تعهدات ریالی طرح‌هایی که از سایر منابع مالی استفاده می‌کنند (مانند طرح‌های منتفع از تسهیلات فاینانس داخلی و خارجی، وام بانک‌های توسعه اسلامی، اکو و جهانی)
- ایفای تعهدات بخش خصوصی طرح‌های تأمین و انتقال آب و پساب با افزایش ۳۴ درصدی اعتبارات موضوع خرید تضمینی آب
- پیش‌بینی اعتبارات مربوط به مرمت، بازسازی و علاج‌بخشی تأسیسات آبی به منظور حفظ سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته

۲-۵- تعداد طرح‌ها و پروژه‌های بخش آب (تعداد طرح‌ها و پروژه‌ها بر حسب برنامه در دستگاه‌های

اجرایی بخش)

تعداد طرح‌های بخش آب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ برابر با ۳۷۱ طرح بوده که به ۳۶۴ طرح در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ رسیده است. در جدول ۷ وضعیت طرح‌های بخش آب بر اساس برنامه‌های آن در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ آورده شده است.

جدول ۷: تعداد طرح‌های موجود در فصل منابع آب بر حسب برنامه

عنوان برنامه	تعداد طرح در قانون بودجه ۱۴۰۰	تعداد طرح در لایحه بودجه ۱۴۰۱
برنامه بهبود بهره‌برداری و حفاظت از منابع آب	۲۱	۲۱
برنامه تأمین آب	۱۰۹	۱۳۷
برنامه عرضه آب	۱۹۴	۱۹۱
برنامه مهندسی رودخانه‌ها و سواحل	۸	۸
برنامه توسعه منابع آب در حوضه‌های آبریز مرزی و مشترک*	۳۱	۰
پژوهش‌های کاربردی	۸	۷
مجموع	۳۷۱	۳۶۴

منبع: سازمان برنامه و بودجه کشور، ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور

۲-۶- حجم زیربناهای در دست اجرا در طرح‌ها و پروژه‌ها بر حسب برنامه در دستگاه‌های اجرایی

بخش آب

در برنامه تأمین آب تعداد ۱۳۷ طرح سد و سازه انتقال آب با ظرفیت آب تنظیمی حدود ۱۷ میلیارد مترمکعب، در برنامه عرضه آب تعداد ۱۹۱ طرح آبرسانی با هدف تأمین آب شرب و آبرسانی به ۳۷۸ شهر و احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی با سطحی بالغ بر یک میلیون و شصت هزار هکتار در حال اجرا است. در برنامه مهندسی رودخانه‌ها و سواحل نیز مطالعات تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌های کشور به طول ۶۴۱۸۴ کیلومتر در حال اجرا است.

۲-۷- نحوه تأمین مالی طرح‌ها و پروژه‌های بخش آب

به منظور تأمین مالی طرح‌های بخش آب علاوه بر منابع عمومی دولت، تأمین منابع مالی طرح‌های مشمول بر اساس قوانین و مقررات جاری کشور و در قالب روش‌های تأمین مالی فاینانس‌های داخلی و خارجی، وام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری داخلی و بین‌المللی (خارجی)، ابزارهای مالی مانند اوراق مالی اسلامی و منابع داخلی شرکت‌های دولتی مجری این طرح‌ها پیش‌بینی شده که در متن لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ ظرفیت‌های مذکور لحاظ شده است.

۲-۸- تحلیل و تبیین اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای طرح‌ها و پروژه‌ها بخش آب بر حسب

برنامه و دستگاه

اعتبارات بخش آب کشور مندرج در فصل منابع آب و فصل تحقیق و توسعه در امور اقتصادی در اختیار وزارت نیرو و شرکت‌های مادر تخصصی (سال ۱۴۰۱) می‌باشد. در جدول ۸ توزیع اعتبارات طرح‌های بخش آب به تفکیک برنامه‌های ذی‌ربط ارائه شده است.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور، طرح‌های ذیل برنامه «توسعه منابع آب در حوضه‌های آبریز مرزی و مشترک» با توجه به ماهیت اجرا به طرح‌های برنامه‌های تأمین آب و عرضه آب اضافه شده‌اند. همچنین دستگاه‌های اصلی به عنوان دستگاه اجرایی طرح‌های حوزه مربوطه درج گردیده‌اند.

جدول ۸: توزیع اعتبارات طرح‌های بخش آب به تفکیک برنامه‌ها در قانون بودجه ۱۴۰۰ و لایحه بودجه ۱۴۰۱ (میلیون ریال)

عنوان فصل	عنوان برنامه	اعتبار مصوب ۱۴۰۰	پیشنهادی لایحه ۱۴۰۱	درصد رشد/ کاهش
فصل منابع آب*	عرضه آب	۴۱۹۹۳۶۹۵	۶۰۲۹۴۲۸۵	۴۳,۶
	تأمین آب	۳۶۱۲۷۳۰۵	۴۰۳۶۶۲۹۲	۱۱,۷
	مهندسی رودخانه‌ها و سواحل	۶۰۲۰۰۰۰	۵۸۴۷۵۲۰	-۲,۹
	بهبود بهره‌برداری و حفاظت از منابع آب	۸۴۸۹۰۰۰	۸۷۳۴۰۵۰	۲,۹
فصل تحقیق و توسعه در امور اقتصادی	پژوهش‌های کاربردی	۴۴۵۰۰۰	۶۷۴۲۳۰	۵۱,۵
	خرید تضمینی آب و پساب تصفیه شده از بخش غیردولتی	۱۸۸۰۰۰۰۰	۲۵۲۰۰۰۰۰	۳۴
	ردیف‌های متفرقه	۵۹۳۰۰۵۰	۱۴۳۸۳۲۵۰۱	۲۳۲۵
	جمع کل اعتبارات بخش آب	۱۱۷۸۰۵۰۵۰	۲۸۴۹۴۸۸۷۸	۱۴۱,۹

منبع: سازمان برنامه و بودجه کشور، ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور

* برنامه توسعه منابع آب در حوضه‌های آبریز مرزی و مشترک جزء برنامه‌های فصل منابع آب در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ بود، اما در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ حذف و طرح‌های مشمول با توجه به ماهیت آنها به برنامه‌های تأمین و عرضه آب انتقال یافته‌اند. بنابراین به منظور همسان‌سازی برنامه‌ها در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱، اعتبارات طرح‌های مرتبط با این برنامه در سال ۱۴۰۰ با توجه به طرح‌های مربوط بین برنامه‌های متناظر توزیع شده است.

۲-۹- تحلیل و تبیین نماگرهای مالی اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای طرح‌ها برحسب برنامه و

دستگاه اجرایی

با توجه به اعتبارات مندرج در جداول فوق، وضعیت اعتبارات فصل منابع آب در امور اقتصادی و مقایسه آن با بودجه عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور در جدول ۹ ارائه شده است.

جدول ۹: اعتبارات بخش آب به تفکیک فصل و برنامه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ (اعتبار به میلیون ریال)

عناوین	عنوان برنامه	لایحه ۱۴۰۱	نسبت برنامه به فصل	نسبت برنامه به امور اقتصادی	نسبت برنامه به منابع عمومی دولت
اعتبارات فصل منابع آب	جمع اعتبارات برنامه عرضه آب	۶۰,۲۹۴,۲۸۵	۵۲,۳۲	۱۷,۳۴	۸,۹۵
	جمع اعتبارات برنامه تولید آب	۴۰,۳۶۶,۲۹۲	۳۵,۰۳	۱۱,۶۱	۶

تحلیل بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

عناوین	عنوان برنامه	لایحه ۱۴۰۱	نسبت برنامه به فصل	نسبت برنامه به امور اقتصادی	نسبت برنامه به منابع عمومی دولت
	جمع اعتبارات برنامه مهندسی رودخانه‌ها و سواحل	۵,۸۴۷,۵۲۰	۵,۰۷	۱,۶۸	۰,۸۷
	جمع اعتبارات برنامه بهبود بهره‌برداری و حفاظت از منابع آب	۸,۷۳۴,۰۵۰	۷,۵۸	۲,۵۱	۱,۳
	مجموع	۱۱۵,۲۴۲,۱۴۷	۱۰۰	۳۳,۱۴	۱۷,۱۲
	اعتبارات امور اقتصادی	۳۴۷,۷۳۲,۶۱۶	-	-	-
	اعتبارات منابع عمومی دولت	۶۷۳,۰۶۲,۲۲۶	-	-	-

منبع: سازمان برنامه و بودجه کشور، ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور

همان‌گونه در جدول مشاهده می‌شود مجموع اعتبارات فصل منابع آب در پیوست یک لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ دارای سهم حدود ۳۳,۱ درصدی از اعتبارات امور اقتصادی و سهم حدود ۱۷,۱ درصدی از اعتبارات کل طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای منابع عمومی دولت در پیوست شماره یک است.

۲-۱۰- واگذاری طرح‌ها و پروژه‌های ذیل فصل در سال ۱۴۰۱ و سال‌های قبل

برای فراهم کردن زمینه حضور سرمایه‌گذاران ضمن تدوین ضوابط مورد نیاز از جمله تیپ قراردادی، نحوه ارجاع کار و برگزاری فرایند مناقصه و نحوه نظارت بر این‌گونه قراردادها، تعداد ۱۰۹ قرارداد مشارکت عمومی- خصوصی به شرح جدول ۱۰ با بخش خصوصی منعقد نموده است.

جدول ۱۰: مشخصات قراردادهای واگذاری شده بخش آب

ردیف	نوع تأسیسات	نوع قرارداد	تعداد قرارداد	جمعیت تحت پوشش (هزار نفر)	ظرفیت (متر مکعب در شبانه‌روز)	مبلغ سرمایه‌گذاری (میلیارد ریال)
۱	نمک‌زدایی و ارتقای کیفی در حال ساخت	BOO	۱۵	۸۳۲	۱۴۲۲۷۰	۷۹۶۰
۲	نمک‌زدایی و ارتقای کیفی در حال بهره‌برداری	BOO	۷۳	۲۴۴۲	۴۱۷۵۳۰	۱۶۰۰۰
	جمع قراردادهای نمک‌زدایی					
۳	تصفیه‌خانه آب	BOT	۹	۵۸۱۸	۱۱۶۳۶۲۰	۵۸۳۴
۴	خطوط انتقال و آبرسانی	BOT	۵	۴۳۱	۸۶۱۵۷	۲۸۴۰
۵	مابقی پروژه‌ها (هدررفت، احیا، برقایی، ROT)	سایر	۷	-	۱۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰
	مجموع کل قراردادها					
			۱۰۹	۹۵۲۳	۱۹۰۹۵۷۷	۳۳۶۳۴

* جمعیت تحت پوشش پروژه‌های آبرسانی و تصفیه‌خانه آب و نمک‌زدایی: ۹۵۲۳ هزار نفر
منبع: وزارت نیرو، شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور

۲-۱۱- طرح‌ها و پروژه‌هایی که در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به بهره‌برداری رسیده است

طرح‌ها و پروژه‌های بهره‌برداری شده بخش آب در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به تفکیک موضوع در قالب جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱۱: مهم‌ترین سدهای بهره‌برداری شده در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ تاکنون

ردیف	عنوان	حجم مخزن در رقوم نرمال (م.م)	آب قابل تنظیم سالانه (م.م)	زمان افتتاح
۱	سد شهدای ایلام	۱۹,۳۵	۱۴,۳	۱۳۹۹
۲	سد سیاهو	۱۷,۴	۴,۶	۱۳۹۹
۳	سد چپرآباد	۴۶,۴	۹۷,۸۲	۱۳۹۹
۴	سد شرفشاه	۱۰,۱	۵۲,۸	۱۳۹۹
۵	سد کلکان	۲۲	۲۴,۲۵	۱۳۹۹
۶	سد قدرونی	۴۴	۶,۳	۱۳۹۹
۷	سد نعمت‌آباد	۴,۶	۶,۲	۱۳۹۹
۸	سد کانی سیب	۲۲۱	۶۰۰	۱۳۹۹
۹	سد کرم آباد	۵۳,۷	۵۷,۳	۱۳۹۹
۱۰	سد رمشت	۵,۵	۶,۸	۱۳۹۹
۱۱	سد تنظیمی ملاصدرا	۲,۸		۱۳۹۹
۱۲	سد تازه کند	۷,۴۲	۸,۵	۱۴۰۰

منبع: وزارت نیرو، شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران

جدول ۱۲: تصفیه‌خانه‌های آب بهره‌برداری شده در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ تاکنون

ردیف	نام استان	نام تصفیه‌خانه	ظرفیت (مترمکعب در روز)	سال بهره‌برداری
۱	هرمزگان	تصفیه‌خانه آب بشاگرد (فاز اضطراری)	۱۷۲۸	۱۳۹۹
۲	تهران	تصفیه‌خانه آب ششم تهران	۶۴۸۰۰۰	۱۳۹۹
۳	فارس	تصفیه‌خانه آب شیراز	۶۴۸۰۰	۱۳۹۹
۴	کردستان	سقز	۳۴۵۶۰	۱۳۹۹
۵	فارس	فسا و استهبان	۴۵۷۹۲	۱۳۹۹
۶	همدان	ملایر	۴۳۲۰۰	۱۳۹۹
۷	گیلان	رشت (سنگر)	۲۵۹۲۰۰	۱۳۹۹
۸	بندرعباس	سامانه نمک‌زدایی	۲۰۰۰۰	۱۳۹۹
۹	ایلام	سامانه نمک‌زدایی ملکشاهی	۲۴۰۰	۱۳۹۹
۱۰	هرمزگان	تصفیه‌خانه آب سرنی	۱۷۲۸۰۰	۱۴۰۰
۱۱	چهارمحال و بختیاری	تصفیه‌خانه آب سامان	۱۰۳۶۸	۱۴۰۰
۱۲	هرمزگان	آبرسانی به گوهران و ۱۳ روستای مسیر	۱۷۲۸	۱۴۰۰
۱۳	مازندران	شهرهای گروه الف	۸۶۴۰۰	۱۴۰۰
۱۴	اردبیل	خلخال	۲۴۶۲۴	۱۴۰۰
۱۵	فارس	آبرسانی به حاجی‌آباد (زرین‌دشت)	۱۲۰۶۹	۱۴۰۰
۱۶	قم	تصفیه‌خانه آب دودهک	۵۷۰۲۴۰	۱۴۰۰
۱۷	ایلام	تصفیه‌خانه آب ایوان	۱۹۸۷۲	۱۴۰۰
۱۸	کرمانشاه	تصفیه‌خانه آب کرمانشاه	۲۲۹۸۲۴	۱۴۰۰
۱۹	اصفهان	تصفیه‌خانه آب سامانه دوم شهرهای اصفهان	۱۳۸۲۴۰	۱۴۰۰
۲۰	قزوین	پکیج تصفیه آب و خط انتقال آبرسانی به آبیک	۱۷۳۵۰	۱۴۰۰
۲۱	همدان	تصفیه‌خانه آب تویسرکان	۲۸۵۱۲	۱۴۰۰
-	مجموع ۱۴۰۰ تاکنون		۲۴۳۱۷۰۷	-

منبع: وزارت نیرو، شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور

تحلیل بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱

جدول ۱۳: شبکه‌های آبیاری و زهکشی بهره‌برداري شده در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ تاکنون (عملکرد بر اساس هکتار)

ردیف	نام طرح	دستگاه اجرایی	عملکرد سال ۱۳۹۹			عملکرد سال ۱۴۰۰		
			عملکرد احداث	عملکرد نیمه مدرن به مدرن	جمع	عملکرد احداث	عملکرد نیمه مدرن به مدرن	جمع
۱	شبکه آبیاری و زهکشی سیلوه	آب منطقه‌ای آذربایجان غربی	۵۰۰	۰	۵۰۰	۰	۰	۰
۲	شبکه آبیاری و زهکشی شهرچای	آب منطقه‌ای آذربایجان غربی	۰	۶۰۰	۶۰۰	۰	۰	۰
۳	شبکه آبیاری و زهکشی سیلان	آب منطقه‌ای اردبیل	۱۰۰	۰	۱۰۰	۰	۲۰۰	۲۰۰
۴	شبکه آبیاری و زهکشی رودشت جنوبی	آب منطقه‌ای اصفهان	۱۰۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰
۵	شبکه آبیاری و زهکشی دالکی و کلل	آب منطقه‌ای بوشهر	۰	۲۵۰	۲۵۰	۰	۰	۰
۶	شبکه آبیاری و زهکشی تنگ براق (ملاصدرا)	آب منطقه‌ای فارس	۴۰۰	۰	۴۰۰	۰	۰	۰
۷	شبکه آبیاری و زهکشی نهب	آب منطقه‌ای قزوین	۰	۲۵۰	۲۵۰	۰	۰	۰
۸	شبکه آبیاری و زهکشی قره‌سو و زرینگل	آب منطقه‌ای گلستان	۳۰۰	۰	۳۰۰	۰	۰	۰
۹	شبکه آبیاری و زهکشی سفیدرود و فومنات (اصلی)	آب منطقه‌ای گیلان	۱۰۰	۰	۱۰۰	۳۰	۰	۳۰
۱۰	شبکه آبیاری و زهکشی گلورد نکا	آب منطقه‌ای مازندران	۲۰۰	۰	۲۰۰	۵۰	۰	۵۰
۱۱	شبکه آبیاری و زهکشی البرز (پاشاکلا)	آب منطقه‌ای مازندران	۴۰۰	۰	۴۰۰	۶۰	۰	۶۰
۱۲	شبکه آبیاری و زهکشی هرات	آب منطقه‌ای یزد	۰	۲۵۰	۲۵۰	۰	۰	۰
۱۳	شبکه آبیاری و زهکشی گاران	آب منطقه‌ای کردستان	۰	۳۰۰	۳۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۴	شبکه آبیاری و زهکشی سیازاخ	آب منطقه‌ای کردستان	۰	۰	۰	۱۰۰	۰	۱۰۰
۱۵	شبکه آبیاری و زهکشی شرفشاه	آب منطقه‌ای کرمانشاه	۲۰۰	۴۰۰	۶۰۰	۰	۰	۰
۱۶	شبکه آبیاری و زهکشی کرخه	آب و برق خوزستان	۳۰۰	۰	۳۰۰	۰	۰	۰
۱۷	شبکه آبیاری و زهکشی جره رامهرمز	آب و برق خوزستان	۶۰۰	۰	۶۰۰	۰	۰	۰
۱۸	شبکه آبیاری و زهکشی کارون بزرگ	آب و برق خوزستان	۱۰۰	۰	۱۰۰	۰	۰	۰
۱۹	مطالعه سامانه انتقال و شبکه‌های آبیاری و زهکشی مناطق گرمسیری	توسعه منابع آب و نیروی ایران	۰	۰	۰	۴۰۰	۰	۴۰۰
جمع			۷,۳۰۰	۲,۱۵۰	۹,۴۵۰	۶۴۰	۳۰۰	۹۴۰

منبع: وزارت نیرو، شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران

۲-۱۲- طرح‌ها و پروژه‌هایی که در سال ۱۴۰۱ به بهره‌برداری می‌رسد

طرح‌ها و پروژه‌های قابل بهره‌برداری در بخش آب در سال ۱۴۰۱ بر اساس اعتبارات پیش‌بینی شده برای آنها در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ به تفکیک موضوع در قالب جداول زیر ارائه شده است.

جدول ۱۴: سدهای قابل بهره‌برداری (قابل آگیری) در بخش آب در سال ۱۴۰۱

ردیف	عنوان	دستگاه اجرایی	آب قابل تنظیم سالانه (م.م)	حجم مخزن در رقوم نرمال (م.م)
۱	سد باباحیدر	آب چهارمحال و بختیاری	۲۷	۱۴,۰
۲	سد پلرود	آب گیلان	۲۰,۵	۱۳۲,۲
۳	سد نرماب	آب گلستان	۱۹۱	۱۱۵,۳
۴	سد گل‌مندره	آب خراسان شمالی	۱۳,۱	۲۸,۷
۵	سد کهیر	آب سیستان و بلوچستان	۵۵	۳۱۴
۶	سد کمندان	آب لرستان	۶۵	۲۸,۲۹
۷	سد چم‌شیر	آب نیرو	۱,۲۳۰	۲,۳۰۰
۸	سد پیغام‌چای	آب آذربایجان شرقی	۱۷,۵	۱۲,۶
۹	سد سفارود	آب نیرو	۱۰۸,۴	۵۲
۱۰	سد گرمی‌چای	آب آذربایجان شرقی	۴۴,۶۶	۴۰
	مجموع		۱,۹۵۶	۳,۰۳۷

منبع: وزارت نیرو، شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران

جدول ۱۵: طرح‌های آبرسانی قابل بهره‌برداری در سال ۱۴۰۱

ظرفیت (متر مکعب در روز)	دستاورد مهم	نام استان	ردیف
۲۸۵۱۲۰	تصفیه‌خانه آب شهر قم	قم	۱
۴۳۲۰۰	تصفیه‌خانه آب شهرهای بابل و بابلسر	مازندران	۲
۲۱۶۰۰	تصفیه‌خانه آب شهر دیواندره	کردستان	۳
۲۲۹۸۲۴	تصفیه‌خانه آب شهر کرمانشاه	کرمانشاه	۴
۱۷۲۶۰	تصفیه‌خانه اضطراری شهر آبیگ	قزوین	۵
۱۱۶۶۴۰	تصفیه‌خانه آب شهر مسجدسلیمان	خوزستان	۶
۱۳۸۲۴۰	تصفیه‌خانه آب شهر اصفهان	اصفهان	۷
۲۱۶۰۰	تصفیه‌خانه آب شهرهای بم و بروات	کرمان	۸
۴۳۲۰۰	تصفیه‌خانه آب شماره (۲) کرج	البرز	۹
۲۱۶۰۰	تصفیه‌خانه آب هشتگرد	البرز	۱۰
۱۹۳۵۴	پکیج تصفیه آب فیروزآباد	فارس	۱۱
۲۱۶۰۰	تصفیه‌خانه آب اضطراری شهر یاسوج	کهگیلویه و بویراحمد	۱۲

منبع: وزارت نیرو، شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور

جدول ۱۶: سطوح شبکه‌های آبیاری و زهکشی قابل بهره‌برداری طرح‌های مرزی در سال ۱۴۰۱

ردیف	نام طرح	دستگاه اجرایی	برنامه ۱۴۰۱ هکتار
۱	شبکه آبیاری و زهکشی قلعه‌چای	آب منطقه‌ای آذربایجان شرقی	۱۰۰
۲	توسعه بهره‌برداری از رودخانه ارس در محدوده آذربایجان شرقی (گلفرج جلغا)	آب منطقه‌ای آذربایجان شرقی	۵۲۰
۳	شبکه آبیاری و زهکشی خداآفرین	آب منطقه‌ای آذربایجان شرقی	۳۰۰
۴	شبکه آبیاری و زهکشی زرینه‌رود	آب منطقه‌ای آذربایجان غربی	۱۰۰
۵	شبکه آبیاری و زهکشی غازان	آب منطقه‌ای آذربایجان غربی	۸۰۰
۶	شبکه آبیاری و زهکشی سیلوه	آب منطقه‌ای آذربایجان غربی	۲۲۰
۷	شبکه آبیاری و زهکشی سبلان	آب منطقه‌ای اردبیل	۱،۱۰۰
۸	شبکه آبیاری و زهکشی خداآفرین	آب منطقه‌ای اردبیل	۲،۰۰۰
۹	شبکه آبیاری و زهکشی رئیس علی دلواری	آب منطقه‌ای بوشهر	۲۵۰
۱۰	شبکه آبیاری و زهکشی رودبال داراب	آب منطقه‌ای فارس	۱۰۰
۱۱	مطالعه و اجرای زهکشی اراضی اولویت‌دار گلستان	آب منطقه‌ای گلستان	۳۰۰
۱۲	شبکه آبیاری و زهکشی قره‌سو و زرینگل	آب منطقه‌ای گلستان	۴۰۰
۱۳	شبکه آبیاری و زهکشی البرز (پاشاکلا)	آب منطقه‌ای مازندران	۸۰۰
۱۴	شبکه آبیاری و زهکشی گلورد نکا	آب منطقه‌ای مازندران	۲۰۰
۱۵	شبکه آبیاری و زهکشی سیازاخ	آب منطقه‌ای کردستان	۳۰۰
۱۶	شبکه آبیاری و زهکشی گاران	آب منطقه‌ای کردستان	۲۴۰
۱۷	مطالعه سامانه انتقال و شبکه‌های آبیاری و زهکشی مناطق گرمسیری	توسعه منابع آب و نیروی ایران	۲،۷۰۰
	مجموع		۱۰،۴۳۰

منبع: وزارت نیرو، شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران

منابع

- ماده واحده قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور، سازمان برنامه و بودجه کشور، ۱۴۰۰
- ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور، سازمان برنامه و بودجه کشور، ۱۴۰۰
- گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه در سال ۱۳۹۹، سازمان برنامه و بودجه کشور، ۱۳۹۹
- قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی کشور قانون برنامه پنجساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ مجلس شورای اسلامی)، سازمان برنامه و بودجه کشور، ۱۳۹۶